

SKIFTE AV USKIFTET BO

Universitetet i Oslo
Det juridiske fakultet

Kandidatnummer: 567
Leveringsfrist: 29. april 2011

Til sammen 17 807 ord

28.04.2011

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>1</u>
<u>DEL I</u>		<u>2</u>
<u>2</u>	<u>HVA KARAKTERISERER ET USKIFTEBO?</u>	<u>2</u>
2.1	Utviklingen av uskifteordningen i nyere tid	3
2.2	Dagens ordning	4
2.2.1	Hvem kan sitte i uskifte?	4
2.2.2	Med hvem kan man sitte i uskifte?	5
2.2.3	Med hva kan man sitte i uskifte?	6
<u>3</u>	<u>NÅR ER USKIFTEBOET SKIFTET?</u>	<u>9</u>
3.1	Hvorfor må man være oppmerksom på om boet er skiftet eller ikke?	9
3.2	Hva skal til for at uskifteboet blir skiftet?	10
3.2.1	Blir uskifteboet automatisk skiftet når det ikke er igjen flere arvinger etter førstavdøde?	11
3.2.2	Helt eller delvis arveoppgjør etter § 21 eller helt eller delvis skifte etter § 24?	11
3.3	Er lengstlevende bundet av sin erklæring om skifte?	18
<u>DEL II</u>		<u>19</u>
<u>4</u>	<u>SKIFTET DER LENGSTLEVENDE EGENTLIG HADDE KRAV PÅ Å OVERTA HELE BOET, MEN I STEDET VALGTE Å SITTE I USKIFTE</u>	<u>19</u>
<u>5</u>	<u>SKIFTET DER USKIFTEBOET KUN BESTÅR AV FELLESEIEMIDLER</u>	<u>21</u>
5.1	Lovens hovedregel	21
5.2	”Anna er fastsett”	22
5.2.1	Testament bestemmer annen fordeling	22
5.2.2	Avtale med arvingene bestemmer en annen fordeling	23

<u>6</u>	<u>SKIFTET DER USKIFTEBOET HELT ELLER DELVIS BESTÅR AV SÆREIEMIDLER</u>	<u>26</u>
6.1	Skal verdier ektefellen kan ta ut forlods etter el. § 61, holdes utenfor ved fastleggelsen av ektefellenes verdiforhold?	27
6.2	Boet består kun av særeiemidler – lovens utgangspunkt	29
6.3	Boet består av både særeiemidler og felleseiemidler – lovens utgangspunkt	29
6.4	Annet er bestemt i ektepakt	30
6.5	Annet er avtalt med arvingene	33
6.5.1	Formkrav	33
6.5.2	Hva slags avtaler er aktuelle etter § 26 andre ledd i.f.?	35
<u>7</u>	<u>BOET BLIR SKIFTET MENS LENGSTLEVENDE LEVER – SAMMENSATT SKIFTE</u>	<u>37</u>
7.1	Kommer el. kap. 15 til anvendelse ved siden av arveloven når boet skal skiftes?	37
7.2	Hvordan beregner man ektefellenes boslodd?	41
7.2.1	Hva omfatter uskifteboet?	41
7.2.2	Hvordan kommer gjelden til fradrag?	41
7.3	Lengstlevendes krav på arv	43
7.3.1	Kan gjenlevende fremsette erklæring om skifte på dødsleiet?	43
7.3.2	Må boet være <i>gjort opp</i> før lengstlevendes død, eller er det tilstrekkelig at <i>skifte er begjært</i> , for at hun skal motta arv?	43
7.3.3	Hvilket grunnbeløp skal legges til grunn for beregningen av minstearven?	45
<u>8</u>	<u>DET ER GJENNOMFØRT DELVIS ARVEOPPGJØR ETTER FØRSTAVDØDE</u>	<u>47</u>
8.1	Skal man beregne arv til lengstlevende ektefelle når man foretar delvis skifte?	47
8.2	Regneeksempler	48
8.2.1	Ektefellene har kun felleseie	48
8.2.2	Ektefellene har helt eller delvis særeie	51

8.3	Forholdet mellom arveoppgjør etter § 21 og gave etter § 19	53
<u>9</u>	<u>VEDERLAGSKRAV FØRER TIL EN ANNEN FORDELING</u>	<u>55</u>
9.1	Arvingenes krav på vederlag	55
9.1.1	Vilkåret i første ledd første punktum	55
9.1.2	Vilkårene i andre ledd	57
9.1.3	Kan krav om vederlag kun gjøres gjeldende ved livstidsskifte?	58
9.1.4	Hvordan blir selve beregningene?	59
9.2	Gjenlevendes krav på vederlag	60
<u>DEL III</u>		<u>63</u>
<u>10</u>	<u>AVSLUTTENDE BEMERKNINGER</u>	<u>63</u>
<u>11</u>	<u>LITTERATURLISTE</u>	<u>64</u>
11.1	Lover med forkortelser	64
11.2	Lovforarbeider	64
11.3	Rettsavgjørelser	64
11.4	Litteratur	65

1 Innledning

Oppgaven tar sikte på å kartlegge hvordan skifteoppgjøret blir ved skifte av et uskiftet bo. Herunder undersøkes det hva som er tillatt å avtale om oppgjøret i ektepakt og avtale med arvingene, samt hvilke disposisjoner som krever testaments form.

Reglene om uskiftet bo fremstår som kompliserte, og muligens noe utdatert. Det er derfor ønskelig å finne ut hvordan reglene faktisk fungerer i dagens samfunn. Flere ektefeller har i dag særkullsbarn enn da loven ble vedtatt. Det kan tenkes at disse i større grad inngår avtaler m.m. om fordelingen av arven, fremfor å følge lovens løsning.

DEL I av oppgaven vil kort gjøre rede for hvordan uskifteordningen har utviklet seg, og hvordan dagens ordning er. Da oppgavens tema er *skifte* av uskifteboet, blir de øvrige reglene om uskifte kun kort behandlet. Punkt 3 gir en gjennomgang av *når* uskifteboet blir skiftet. Problemstillingen har vært aktuell i flere dommer, og fortjener derfor en plass i avhandlingen.

Oppgavens hoveddel er DEL II, hvor jeg går gjennom reglene for skifte av uskiftet bo, og eksemplifiserer med regnestykker. Jeg har valgt å begynne med uskiftebo som kun består av felleseiemidler, for så å drøfte særeiebo, livstidsskifte, delvis oppgjør og vederlagskrav.

Uskifterett for samboere er også et interessant og aktuelt tema, men meget omfattende. Av plasshensyn blir dette derfor ikke behandlet. Siden menn gjennomsnittlig har lavere levealder enn kvinner, er det naturlig å tro at det er flere enker enn enkemenn som sitter i uskiftet bo, jf. også Aslands avhandling.¹ I likhet med Asland omtaler jeg dermed lengstlevende konsekvent som hun.

---

¹ Asland (2008) s. 23

DEL I

2 Hva karakteriserer et uskiftebo?

Uskifteretten er lovfestet i Lov om arv (al.) kap. III. Ifølge § 9 første ledd kan lengstlevende ektefelle overta felleseiet uskiftet med førstavdødes andre arvinger etter loven/legalarvinger. Oppgjøret blir altså *utsatt* til lengstlevende er død, eller til hun ønsker eller må skifte.

Før 1927 var felleseieboet i *sameie* mellom ektefellene. Når en av ektefellene døde, anså man det som om førstavdødes arvinger og lengstlevende fortsatte dette sameiet. Når det i 1927, ble innført at ektefellene hadde separate rådighetsdeler (se punkt 2.1) var det ikke lenger like naturlig å definere uskiftet som et sameie. Etter dette har det ikke rådet noen klar definisjon av uttrykket.

Forarbeidene til al. omtaler uskifteretten som en arverett til en begrenset bruksrett.² Ifølge Hambro er det ikke passende å definere uskifteretten som en bruksrett, fordi dette forutsetter at noen andre har overtatt eiendomsretten. Videre er det ikke gjennomført et skifte, så gjenlevende *eier* ikke hele boet. Heller ikke sameie er en treffende definisjon. Hambro finner derfor at den mest passende karakteristikken må være ”eiendomsrett med visse rådighetsbegrensninger”.³

Det bemerkes at Danmark og Norge opprinnelig hadde samme uskiftelovgivning. Etter den danske arvelov i dag, arver gjenlevende alt med en sekundærarverett til førstavdødes andre arvinger, hvis ikke førstavdøde har arvinger i første arvegangsklasse.⁴ Her får altså gjenlevende full eiendomsrett når det ikke er arvinger i første arvegangsklasse. Dersom uskifte i Norge skal betegnes som at gjenlevende har blitt eneeier med rådighetsinnskrenkninger, vil *uskifte* i Norge være svært likt *arverett*

---

² Utkast til lov om arv s. 84

³ Hambro (2006) s. 46-49, jf. også Asland (2008) s. 78

⁴ Dal. § 34

med sekundærarverett til førstaveddødes arvinger i Danmark. I så fall må definisjonen i Danmark og Norge være forskjellig, og hva er så definisjonen i Danmark? Det kan virke merkelig at en i utgangspunktet felles lovgivning har ført til to forskjellige uskiftedefinisjoner.

Definisjonen av uskifteboet har imidlertid mest teoretisk interesse, og liten praktisk betydning. Det avgjørende for om uskiftereglerne kommer til anvendelse, er om boet er overtatt i uskifte etter reglene i loven.

Uskifteretten er blitt en del endret siden den først oppstod. For å forstå reglene rundt uskiftet bo, må man se sammenhengen i instituttets historie, og begrunnelsen for hvorfor reglene har blitt som de er.

2.1 Utviklingen av uskifteordningen i nyere tid

Uskifteloven av 1851 ga enkemenn rett til å beholde boet uskiftet med felles livsarvinger.⁵ Enker hadde tilsvarende rett hvis de fikk bevilling fra amtmannen, og livsarvingene var under 25 år. I tillegg måtte enken fremlegge vitnesbyrd om at hun var ”en forstandig og huslig Kvinde”.⁶ For å sitte i uskifte med særkullsbarn måtte både enker og enkemenn få bevilling fra amtmannen, under vilkår om at uskiftet skulle være til gjenlevendes og særkullsbarnas felles gagn.⁷ Ektepar uten livsarvinger hadde ikke lovfestet rett til å sitte i uskifte. Disse måtte opprette testament eller ektepakt for å løse sine arvegangsspørsmål.⁸

I 1927 ble det både vedtatt ny uskiftelov og ektefellelov. Gjennom ektefelleloven fikk ektefeller da separate rådighetsdeler og ansvar for gjeld.⁹ Også uskifteretten skiftet

---

⁵ Uskifteloven 1851 § 1 jf. § 3

⁶ Uskifteloven 1851 § 2 første ledd, første punktum jf. § 3

⁷ Uskifteloven 1851 § 4 første punktum

⁸ Asland (2008) s. 23

⁹ Ektefelleloven 1927 §§ 12 og 30

dermed karakter; fra at gjenlevende kunne fortsette det tidligere sameiet, til at hun overtok førstavdødes rådighetsdel og hans gjeld.¹⁰

I uskifteloven 1927 ble kvinner og menn formelt likestilt med hensyn til uskifteretten.¹¹ Skifteretten foretok prøving av om vilkårene for uskifte var oppfylt.¹² Som tidligere kunne gjenlevende bare sitte i uskifte med felles livsarvinger. Ved lovendring i 1937 ble det åpnet for uskifte med andre utarvinger enn førstavdødes foreldre,¹³ og tillatt å opprette ektepakt om særeie i live, felleseie ved død.¹⁴ Gjenlevende kunne da sitte i uskifte med midler som tidligere hadde vært førstavdødes særeiemidler. Det ble også lagt strengere begrensninger for hva gjenlevende kunne foreta seg med uskifteboet, samt mulig for førstavdødes arvinger å kreve omstøtelse av gaver gitt i strid med loven.¹⁵

Når dagens arvelov ble vedtatt i 1972, ble reglene om uskifte en del av denne.

2.2 Dagens ordning

2.2.1 Hvem kan sitte i uskifte?

Det er førstavdødes ektefelle som har rett til å sitte i uskifte, jf. al. § 9 første ledd. Med ektefelle menes hun/han som er lovlig gift med avdøde etter reglene i Lov om ekteskap (el.) kapittel 3.

I 2008 ble det foretatt lovendring i el. § 1 som ga personer av samme kjønn tillatelse til å inngå ekteskap. I den forbindelse ble det gitt overgangsregler for personer som har inngått partnerskap. I følge el. § 95 første ledd har et registrert partnerskap samme rettsvirkninger som et ekteskap. Videre slås det fast at annen norsk lovgivning som

---

¹⁰ Uskifteloven 1927 §§ 6 og 9

¹¹ Jf. gjennomgående betegnelse: ”den gjenlevende ektefelle” i uskifteloven 1927

¹² Uskifteloven 1927 § 4 tredje ledd

¹³ Uskifteloven 1927 § 1 første ledd, andre punktum

¹⁴ Ektefelleloven 1927 § 26 andre ledd

¹⁵ Uskifteloven 1927 § 7

gjelder for ekteskap, også gjelder for registrerte partnere, jf. andre ledd, første punktum. De som er registrerte partnere, har altså også uskifterett etter hverandre.

Ved lovendring i arveloven i 2008, i kraft 1. juli 2009, fikk også samboere en begrenset rett til å sitte i uskifte, jf. al. § 28 c. Som nevnt i punkt 1, er denne oppgaven avgrenset mot uskifte for samboere.

2.2.2 Med hvem kan man sitte i uskifte?

I følge al. § 9 første ledd, kan man sitte i uskifte med førstavdødes ”andre arvingar etter loven”. Dette omfatter for det første felles livsarvinger. Videre omfatter det andre legalarvinger. Bestemmelsen må ses i sammenheng med al. § 6 om ektefellens arverett. Hvis arvelater verken har livsarvinger, foreldre eller søsken, eller avkom etter disse, arver ektemaken alt, jf. § 6 andre ledd, jf. første ledd. Hvis det ikke finnes slektninger i verken første eller andre arvegangsklasse, er det altså ikke behov for at ektefellen sitter i uskifte. Hun er da enearving, og har ikke noen å sitte i uskifte med.¹⁶

Førstavdødes særskilte livsarvinger/særlivsarvinger er også legalarvinger, og således omfattet av § 9 første ledd. Med særlivsarvinger menes barn eller andre livsarvinger førstavdøde har med en annen enn sin ektefelle. Etter § 10 kan gjenlevende kun sitte i uskifte med særlivsarvinger hvis disse samtykker. For å sitte i uskifte med mindreårige særlivsarvinger, må det foreligge samtykke fra Overformynderiet. I 1972 ble det lovfestet at dersom kun noen av særlivsarvingene samtykker, kan gjenlevende sitte i uskifte med disse, jf. § 12. Det øvrige boet må skiftes umiddelbart. Hvis noen av arvingene får sin arv utbetalt straks, må de samtykkende arvingene informeres, fordi hovedregelen er at hele boet skal overtas uskiftet, og dette kan være grunnen til at de samtykket.¹⁷

Reglene om uskifte med særlivsarvinger har stor praktisk betydning. De siste årene har mellom 40 og 50 % av alle inngåtte ekteskap endt med skilsmisse. Mange har barn fra

---

¹⁶ Jf. også Hambro (2007) s. 53

¹⁷ Hambro (2007) s. 61

flere ekteskap, og ønsker allikevel at ektefellen skal sitte i uskifte. Derfor er det antageligvis utbredt at samtykke innhentes fra livsarvingene, enten på forhånd, eller når første ektefelle går bort. Uskifte med særkullsbarn kan komplisere skifteoppgjøret. I tillegg kan det være vanskelig å fastslå hva som skal løses etter lovens regler, og hva som kan fastsettes i avtale og testament. Dette kommer jeg tilbake til under DEL II.

I henhold til al. § 11 første ledd kan førstavdøde i testament bestemme at en eller flere *livsarvinger* skal ha helt eller delvis arveoppgjør. I så fall må tingretten, på oppfordring fra livsarvingene, vurdere om boet helt eller delvis skal skiftes. I denne vurderingen må det tas hensyn til både arvingene og gjenlevende ektefelle. I følge al. § 7 må den andre ektefelle ha fått kunnskap om et testament som innskrenker hennes arve- og/eller uskifterett før testators død. Det gjelder også testament etter al. § 11.¹⁸

Hvis førstavdøde etterlater seg testament som tilgodeser *andre enn livsarvingene*, kan gjenlevende kun sitte i uskifte så lenge det ikke strider med testamentet, jf. al. § 11 andre ledd. Også her gjelder § 7 om at gjenlevende må ha fått kunnskap om testamentet på forhånd, for at hennes rett skal bli begrenset.¹⁹ Gjenlevende kan sitte i uskifte med de øvrige deler av boet, jf. § 12.

2.2.3 Med hva kan man sitte i uskifte?

Hovedregelen er at man kan sitte i uskifte med *felleseiemidlene*, jf. al. § 9 første ledd. Felleseiemidlene omfatter skjevelingsmidler.

Videre har man rett til å sitte i uskifte med *særeiemidler* hvis det er bestemt i ektepakt eller arvingene samtykker til dette, jf. al. § 9 andre ledd. Formue som er bestemt å være særeie av giver/arvelater etter al. § 31 jf. el. § 48, kan man ikke sitte i uskifte med, med mindre dette er bestemt av giver/arvelater eller mottakerens arvinger samtykker til det.²⁰

---

¹⁸ Ot.prp.nr 36 (1968-1969) s. 140

¹⁹ Hambro (2007) s. 70

²⁰ jf. al. § 9 andre ledd, andre punktum, Hambro (2007) s. 215-216

Uskifteretten gjelder i utgangspunktet alt eller ingenting. Gjenlevende kan ikke velge å sitte i uskifte med bare deler av felleseiet. Dette er også konkret behandlet i forarbeidene til al.: Arvelovkomiteen foreslo at man skulle kunne velge å sitte i uskifte med kun en del av felleseiet. Departementet gikk imidlertid imot dette. Det sa at hvis man ønsket at noen av arvingene skulle motta arv, måtte man overta hele boet, og deretter skifte med noen av arvingene etter reglene i §§ 21 og 24.²¹

Spørsmålet om gjenlevende kan sitte i uskifte med deler av felleseiet basert på samtykke fra arvingene, er diskutert i litteraturen. Asland mener i utgangspunktet nei, men åpner for at der samtykke fra førstavdødes livsarvinger er avgjørende for uskifteretten, og dette samtykket har som vilkår at deler av boet skiftes, må det være greit.²² Hambro mener at det må være greit å avtale delvis uskifte med avdødes særkullsbarn, da dette forholdet uansett beror på avtale. I tilfeller der uskifteretten kun er lovbasert, er han imidlertid mer skeptisk.²³ Så vidt meg bekjent har ikke spørsmålet vært reist for retten.

Forsikringssum

En livsforsikringssum tilfaller automatisk ektefellen, hvis ikke forsikringstakeren har disponert annerledes i samsvar med Lov om forsikringsavtaler (fal.) § 15-1 andre ledd første punktum, jf. første ledd. Summen går ikke inn i felleseiet, med mindre mottakeren overtar boet uskiftet, jf. fal. §15-1 andre ledd i.f. Hvis lengstlevende mottar en betydelig forsikringssum, kan hun altså vurdere hvorvidt det vil lønne seg for henne å sitte i uskifte.

Små bo

Hvis ektefellene har livsarvinger og felleseieboet utgjør mindre enn 8 G ved dødsfallet, er det ikke praktisk for lengstlevende å sitte i uskiftet bo. Hun overtar da halvparten av felleseieboet som sitt boslodd. Den resterende halvparten tilsvarer ektefellens minstearv

---

²¹ Ot.prp.nr 36 (1968-1969) s. 138

²² Asland (2008) s. 149

²³ Hambro (2006) s. 137-138

etter al. § 6 første ledd. Tilsvarende gjelder hvis felleseieboet utgjør mindre enn 12 G, og nærmeste slektninger etter avdøde er i andre arvegangsklasse.

3 Når er uskifteboet skiftet?

Det seneste tidspunktet for skifte er etter lengstlevendes død. Det skiftes da mellom førstavdødes og lengstlevendes arvinger. Å fastslå skiftetidspunktet i disse tilfellene byr som regel ikke på problemer. Noen ganger kan det imidlertid oppstå spørsmål om boet er skiftet mens lengstlevende ennå lever.

Lengstlevende kan når som helst kreve at boet blir skiftet, jf. al. § 24 første ledd. I meget begrenset grad kan også førstavdødes andre arvinger begjære skifte. Dette gjelder tilfeller der gjenlevende enten forsømmer oppfostringsplikten, ”fer misleg åt så buet minskar unødig eller blir utsett for vesentleg minking” eller lever i samboerskap i mer enn to år eller med felles barn, jf. al. § 24 andre ledd. I tillegg kan umyndige særlivsarvinger etter førstavdøde kreve boet skiftet når de blir myndige, jf. al. § 24 tredje ledd.

3.1 Hvorfor må man være oppmerksom på om boet er skiftet eller ikke?

Når gjenlevende sitter i uskifte, er hennes *råderett* begrenset. I følge al. § 19 første ledd rår hun som en eier over boet i ”levande live”. Hun kan ved livsdisposisjoner blant annet gi bort ting, og leie ut og selge fast eiendom. Hun kan imidlertid ikke gi bort fast eiendom eller gi gaver som står i misforhold til formuen i boet.²⁴ Ved dødsdisposisjoner er hennes råderett begrenset av § 18 andre ledd, som sier at hun kun kan rå over sin egen del av uskifteboet ved testament. Dersom gjenlevende faktisk har skiftet med uskiftearvingene, faller disse begrensningene for råderetten bort. Hun kan da disponere helt fritt over alle sine midler ved livsdisposisjoner. Ved dødsdisposisjoner er det kun eventuelle pliktdelsregler som begrenser hennes testasjonsrett.

Videre kan det være *problematiske for førstavdødes arvinger* å være usikker på om boet er skiftet eller ikke.

---

²⁴ Jf. al. § 19 første ledd

I forhold til *arveavgiftsreglene* er det også viktig at de reelle forholdene stemmer overens med de formelle. Gaver gitt fra uskiftet bo til felles livsarvinger blir arveavgiftsmessig regnet å være en halvpart fra hver ektefelle.²⁵ Hvis lengstlevende ikke sitter i uskiftet bo, regnes hele gaven å være fra henne, hvilket medfører høyere arveavgift.

En skal også være oppmerksom på *gjenlevendes krav på arv* ved skifte i live, jf. al. § 26 første ledd andre punktum, jf. § 6. Hvis disposisjonene til arvingene blir regnet som skifteoppgjør, skal det også beregnes arv til lengstlevende.

3.2 Hva skal til for at uskifteboet blir skiftet?

Man sier ofte at gjenlevende kan ”begjære” boet skiftet etter al. § 24 første ledd. Bestemmelsen bruker ordene ”når som helst krevje heilt eller delvis skifte av buet med samsvarande oppgjer til alle arvingar.” Gjenlevende kan altså kreve å skifte hele boet eller å skifte delvis med alle arvingene. Hvis en særskilt livsarving blir myndig og krever skifte, kan gjenlevende skifte kun med denne hvis hun ønsker det.²⁶

Bestemmelsen sier ingen ting om hva gjenlevende må foreta seg. Ligger det i ”krevje” at det må fremsettes en spesiell anmodning? Er det tilstrekkelig at gjenlevende informerer uskiftearvingene om at hun ønsker å skifte, og deretter utbetaler dem deres arvelodd, eller kreves det spesielle formkrav til utøvelsen av skiftet? Hva med tilfeller der gjenlevende kun gir arvingene det de har krav på i arv etter førstavdøde uten å informere om hennes intensjon med utdelingen? Eller tilfeller der alle uskiftearvingene er avgått ved døden før lengstlevende?

Jeg vil nedenfor drøfte disse enkeltspørsmålene. Først tar jeg for meg særtilfeller der lengstlevende overlever uskiftearvingene. Deretter vil jeg drøfte spørsmålene som

---

²⁵ Aal. § 7 andre ledd, første punktum

²⁶ Al. § 24 tredje ledd i.f., jf. § 12

oppstår i forbindelse med helt eller delvis arveoppgjør etter al. § 21, kontra helt eller delvis skifte etter al. § 24.

3.2.1 Blir uskifteboet automatisk skiftet når det ikke er igjen flere arvinger etter førstavdøde?

Arveloven § 22 andre ledd sier at dersom gjenlevende har sittet i uskifte med førstavdødes arvinger i én arvegangsklasse, går ikke arven til en fjernere arvegangsklasse hvis alle i den opprinnelige arvegangsklassen er utdødd. Bestemmelsen har kun selvstendig betydning når uskiftearvingene er i første arvegangsklasse, altså livsarvinger. Hvis uskiftearvingene er i andre arvegangsklasse, og disse dør ut, arver gjenlevende alt, jf. al. § 6 andre ledd, jf. første ledd.

Asland hevder at uskiftet opphører når alle uskiftearvingene er døde.²⁷ Situasjonen blir da som ovenfor i punkt 2.2.2, at gjenlevende ektefelle arver alle gjenværende midler. I dansk arverett er dette lovfestet, jf. dal. § 34 første punktum. Også Lødrup skriver at når alle arvingene etter førstavdøde dør i uskifteperioden, blir midlene fullt ut lengstlevendes eiendom.²⁸ Løsningen må være at uskiftet praktisk sett er oppløst. Gjenlevende har nå full råderett, og kan gjøre som hun ønsker med midlene i boet. Allikevel har boet fortsatt preg av å være et uskiftebo: Hvis alle gjenlevendes arvinger er døde når boet skal skiftes, tas alle førstavdødes arvinger etter al. §§ 2 og 3 med i beregningen, slik at arvinger i fjernere arvegangsklasse enn de opprinnelige uskiftearvingene kan få arv, jf. al. § 26 fjerde ledd.

3.2.2 Helt eller delvis arveoppgjør etter § 21 eller helt eller delvis skifte etter § 24?

I følge rettspraksis som gjennomgås nedenfor, stilles det ingen *formelle* krav til skifte av et uskiftet bo, men dette kan reguleres gjennom private avtaler. Hvis disse avtalene mangler, eller er utydelige, kan man få situasjoner der det er uklart om skifte er gjennomført. Noen ganger er det vanskelig å se om det er foretatt et helt eller delvis

---

²⁷ Asland (2008) s. 310

²⁸ Lødrup (1999) s. 372

skifte etter al. § 24 eller om det er foretatt et helt eller delvis arveoppgjør etter al. § 21. Hambro påpeker at det er ”høyst uklart” om det er noen forskjell på delvis skifte etter § 24 første ledd og delvis arveoppgjør etter § 21. Arvingene vil også ende opp med den samme summen uavhengig av om § 21 eller § 24 benyttes.²⁹

Etter al. § 21 første ledd kan gjenlevende gi en eller flere arvinger ”fullt eller delvis arveoppgjør”. Betingelsen er at hun gir alle arvingene like store deler av sine arvelodd, eller at hun får samtykke til utdelingen(e). Dersom ikke denne fremgangsmåten er fulgt, kan hver av de andre arvingene kreve tilsvarende oppgjør, og hvis gjenlevende nekter å gjennomføre et slikt oppgjør, kan arvingene kreve at boet skiftes, jf. al. § 21 andre ledd.

Etter al. § 24 første ledd kan gjenlevende kreve ”heilt eller delvis skifte av buet”. Hun må da gi ”samsvarande oppgjør til alle arvingar”. Det er ikke her lovfestet at de andre arvingene kan samtykke til at gjenlevende skifter med kun en av arvingene.

Ordlyden i de to bestemmelsene er svært like, og ved nærmere ettersyn ser man at det reises flere spørsmål. Rent summessig kan fire situasjoner oppstå:

- 1.) Gjenlevende gir *delvis oppgjør* til *alle arvingene*. Boet er praktisk ikke skiftet, og det reises ingen problemer.
- 2.) Gjenlevende gir *delvis oppgjør* til *én arving*. Boet er praktisk ikke skiftet, og det reises ingen problemer.
- 3.) Gjenlevende gir *fullt oppgjør* til *én arving*, med samtykke fra de andre, jf. § 21. Praktisk sett er boet delvis skiftet, men fremgangsmåten i § 24 er ikke fulgt, fordi det ikke er gitt ”samsvarande oppgjør til alle arvingar”. Ser man de to bestemmelsene i sammenheng, er det ikke mulig å gi fullt oppgjør til én arving, og dermed skifte med denne, og samtidig følge al. § 24. Praktisk sett har det imidlertid ikke betydning. Hvis de andre arvingene samtykker, vil de ikke angripe disposisjonen etter al. § 24 andre ledd.
- 4.) Gjenlevende gir *fullt oppgjør* til *alle arvingene*, jf. § 21. Det er gitt ”samsvarande oppgjør til alle arvingar”, og fremgangsmåten i § 24 første ledd er

---

²⁹ Hambro (2007) s. 165

dermed fulgt. Boet fremstår praktisk sett som skiftet, men er dermed uskifteboet opphørt?

Felles for alle situasjonene er at det ofte er et problem at gjenlevende gir en eller flere av arvingene midler, men det er uklart hva lengstlevendes mening med gaven har vært, samt om disposisjonen er en utbetaling av det fulle arvelodd. Nedenfor vil jeg drøfte dette, med nærmere vekt på situasjon 4.

Er uskifteboet opphørt når alle arvingene har fått fullt arveoppgjør?

Dersom gjenlevende har gitt alle uskiftearvingene fullstendig arveoppgjør etter førstavdøde, er skiftet i praksis utført. Alt som er igjen i boet skal da tilfalle henne. Det kan anføres at hun *faktisk* ikke sitter i uskifte lenger, men er dermed uskifteboet *formelt* oppløst?

Spørsmålet har ikke vært drøftet mye i rettspraksis. Så vidt meg bekjent er det kun seks avgjørelser som har behandlet spørsmålet konkret. Felles for disse er at førstavdødes arvinger har mottatt midler som er betydelige i forhold til uskifteboets størrelse. En av hovedproblemstillingene i dommene er om boet er skiftet eller ikke. Jeg vil nå kort gjøre rede for hovedpunktene i dommene, for så å forsøke å formulere en konklusjon.

Rt.1982.948

Ektefellene hadde felleseie og fire felles barn. Umiddelbart etter kona overtok boet uskiftet, oppdaget de et stort beløp som ikke var beskattet, som gjenlevende og arvingene delte. Senere ga gjenlevende to av sønnene gaver. Ved morens død, krevde de to andre sønnene at gavene skulle omstøtes. Det første spørsmålet var således om boet var skiftet ved de første utdelingene. I så fall var det ikke grunnlag for omstøtelse.

Høyesterett uttalte at ”Det som karakteriserer et skifte, er at det foregår et fullstendig oppgjør av et bosameie.”³⁰ Det er normalt å sette opp en full oppstilling av boets aktiva og passiva, men ”om arvingene skulle være enige om å foreta et fullstendig skifte uten noen slik oppstilling og beregning, eller i etterhånd å godta en foretatt utdeling som fullt

---

³⁰ Rt.1982.948 (side 951)

skifteoppgjør, vil de i og for seg ha adgang til det.” Det åpnes altså for at lengstlevende og arvingene *senere* kan avtale at et bo ble skiftet da utdelingene ble foretatt, selv om lengstlevendes intensjon om å skifte ikke kom frem under utdelingene. I så fall må alle arvingene samtykke til at boet er skiftet.³¹ Det bemerkes at det kan ”også foretas utdelinger fra et uskiftet bo som ikke representerer et skifte av boet. Dette er også forutsatt i arveloven § 21, jfr. også § 26 tredje ledd.”³²

Høyesterett påpekte at disposisjonene (summessig) omtrent akkurat tilsvarte det arvingene hadde krav på. Dette ble allikevel regnet for å være en tilfældighet. Utdelingene ble ansett å være gjort for å spre risikoen for at skattemyndighetene skulle oppdage midlene, altså ikke at det var et fullstendig arveoppgjør. Retten konstaterte at det ikke forelå noe formelt arveoppgjør, og man kunne ikke trekke en konklusjon om at det som skjedde ved utdelingene var et ”skifteoppgjør av farsarven”.³³

Det neste spørsmålet var om det måtte sies at det skjedde et fullstendig skifte, basert på opplysninger i etterhånd. Lengstlevende hadde i etterkant av disposisjonene påført på skjemaer at hun satt i uskiftet bo. I brev til arvingene hadde hun imidlertid gitt uttrykk for at arvingene hadde mottatt sin farsarv. Det var dermed vanskelig å fastslå om lengstlevende mente å skifte på tidspunktet for gavene. Det var også utformet en skifteerklæring i 1971. Denne oppfattet retten som ”rettsendrende”, hvilket medførte at den ikke fikk virkning hvis ikke arvingene godkjente at det ble foretatt et skifte.

LH-2010-103534 (Hålogaland)

Enkemannen satt i uskiftet bo med de tre felles barna. Under uskifteperioden delte han ut betydelig av boets midler til hvert av barna. Mot slutten av uskifteperioden mottok den ene sønnen flere forholdsvis store gaver. Disse krevde de to andre barna omstøtt. Totalt var over 90 % av boet delt ut.

---

³¹ Rt.1982.948 (side 953)

³² Rt.1982.948 (side 952)

³³ Rt.1982.948 (side 952)

Partene hadde imidlertid ikke anført at boet etter moren var skiftet, selv om arvingene åpenbart hadde fått alt de hadde krav på i arv etter henne. Retten uttaler kort at det ”er også ubestridt at uskifteboet ikke formelt var skiftet på gavetidspunktet.” Resultatet i saken ble at gavene ble vurdert i forhold til det totale boet (inkludert de tidligere utdelingene). De utgjorde da kun 12 % av boet, og ble ikke omstøtt, jf. al. § 19.

LB-1997-3372 (Borgarting)

Enkemannen satt i uskiftet bo med to felles barn og et særkullsbarn etter førstavdøde. Særkullsbarnet tok ut diverse midler under uskifteperioden, og også noe etter gjenlevendes død. De to felles barna hevdet boet var skiftet, slik at særkullsbarnet ikke hadde noe krav i boet.

Lagmannsretten forutsatte at et uskiftebo kunne oppløses uten formaliteter. Imidlertid var ikke dette tilfellet i denne saken. Det ble lagt vekt på at gjenlevende var en ”ordensmann”, og at det derfor var merkelig at det ikke forelå noen skriftlige dokumenter om at boet var skiftet. Videre ble det at arvelater og arving ikke hadde diskutert og fastslått hvor mye arvingen hadde krav på, ansett som argument for at boet ikke var skiftet.

LE-1996-367 (Eidsivating)

Gjenlevende satt i uskifte med tre felles barn. Boet besto av en boligeiendom, som ble overført til en av sønnene, mot et vederlag på 40.000. Vederlaget ble delt likt mellom de andre barna. I 1990 delte gjenlevende ut ytterligere 20.000 til hvert av barna. I 1993 skrev han under på en erklæring om at datteren skulle få innestående på en konto. Etter farens død, ble det spørsmål om denne gaven kunne omstøtes.

Retten uttaler at ”reelt sett ble uskifteboet oppgjort da faren solgte og lot kjøpesummen gå direkte til arvingene”, og videre at ”Det som mangler for positivt å fastslå at uskifteboet ble oppgjort, er at faren samtidig hadde tilkjennegitt at han anså dette som gjennomført.” Retten uttalte at det ikke kan presumeres at lengstlevende ønsker å skifte ved slike utdelinger. Derfor kunne man heller ikke konstatere at skiftet var gjennomført.

LA-1995-499 (Agder)

Gjenlevende satt i uskifte med to felles barn. Barna fikk overført flere eiendommer til seg, og det ble for Lagmannsretten reist spørsmål om boet var skiftet.

Retten påpekte at det ikke var foretatt en oppstilling over boets aktiva og passiva, eller en beregning av loddeiernes krav i boet. Videre var det ingen ting som tilsa at faren ønsket å skifte ved overføringene, verken på tidspunktet for overføringene eller senere.

Retten konkluderte således med at det ikke var foretatt et fullstendig skifte.

09-052885DBO-OBYF (Oslo byfogdembete – ikke publisert)

Gjenlevende satt i uskifte med en felles sønn, og overførte en leilighet og en hytte til sønnen i uskifteperioden. Etter dette opprettet gjenlevende testament hvor han tilgodeså sine barnebarn. Spørsmålet var om gjenlevende fremdeles satt i uskiftet bo, herunder hvor stor del han hadde disposisjonsrett over ved testament.

Retten påpekte først at det ikke var noen formelle krav til skifte av et uskiftebo. Man kan verken fylle ut skjemaer, eller motta attest for at boet er skiftet. Videre uttaler retten at "... gjenlevende blir henvist til at dette må ordnes ved private avtaler."

Lengstlevende hadde benyttet skjemaet for "Melding om gaver ... og om utdeling av midler fra uskiftet bo" ved overføringene. Retten diskuterte hvilken betydning dette hadde for om boet var skiftet. Som nevnt blir arveavgiften betydelig redusert hvis gaven blir ansett å komme fra uskifteboet, fremfor å være arveoppgjør etter mottakerens mor. Retten påpekte at dette kunne være årsaken til at de valgte skjemaet for utdeling av midler fra uskifteboet. Valget av skjema stemte altså ikke nødvendigvis overens med realiteten i overføringen mellom partene. Dermed tilla ikke retten dette vesentlig vekt.

Det var i saken uklart hvor stor del av boet overføringene til sønnen utgjorde, men retten kom til at summen utgjorde hele sønnens arv etter førstavdøde. Det ble således reist spørsmål om dette medførte at gaven også måtte regnes gitt fra lengstlevendes del av uskifteboet. Retten henviste til dom avsagt i Høyesterett i 1892, hvor Høyesterett fremsatte en presumsjon om at utdelinger fra uskifteboet regnes som gitt fra

førstavdødes del.³⁴ Byfogdembetet konstaterte så at alle midlene som var igjen i uskifteboet tilhørte gjenlevende, men uskifteboet eksisterte fortsatt. Dette tyder på at presumsjonen om at gaver gis fra førstavdøde fremdeles er sterk.

Videre vurderte retten hvilken betydning lengstlevendes testament hadde. I testamentet oppga han at han satt i uskiftet bo. Retten vurderte det slik at lengstlevendes intensjoner ikke kunne være at boet skulle skiftes ved eiendomsoverføringene. Det ble tillagt vesentlig vekt at lengstlevende ikke hadde noen klar forståelse av at uskifteboet var skiftet, dermed bestod uskifteboet.

Resultatet i saken var altså at hele formuen som var igjen i boet tilhørte lengstlevende. Det kan da syntes underlig hvordan uskifteboet fremdeles kan bestå.

Konklusjon:

Kun en av disse dommene er avsagt i Høyesterett. De øvrige er fra lagmannsrett og byfogdembete, og har således mer begrenset rettskildemessig vekt. Det er derfor vanskelig å trekke en sikker konklusjon. Av det samlede rettskildebildet per dags dato kan imidlertid noen forhold trekkes frem.

Det kan slås fast at det ikke er noen *formelle krav* til skifte av et uskiftet bo. En må se på de *faktiske sidene ved overføringen*: om overføringen sett fra gjenlevendes side var ment som et skifte av boet.

Summen som er utbetalt må selvsagt minst tilsvare arvingenes arvelodd. Imidlertid er ikke dette tilstrekkelig til at boet er skiftet. Summen som er betalt er altså ikke avgjørende for om boet er skiftet eller ikke.

De konkrete forhold ved overføringen må vurderes. Herunder om det er foretatt oppstillinger av aktiva og passiva, og om arvingens lodd er utregnet. Videre om det foreligger konkrete avtaler mellom gjenlevende og arvingene, eller etterfølgende forhold som kan tilsi hva hensikten med disposisjonen var.

---

³⁴ Rt.1892.761 (side 763), jf. også Asland (2008) s. 260

Det er ett forhold som har betydelig vekt. Det er *om lengstlevende har gitt uttrykk for at hensikten med disposisjonen var å foreta et skifte* med arvingene. Dette fremstår som et vilkår for at boet skal anses skiftet.

Det kan bemerkes at i samtlige dommer ble boet ansett for å bestå. Dette gjelder selv om hele eller nesten hele boet var utdelt i noen av dommene. Som bemerket ovenfor er det underlig hvorfor et uskiftebo skal bestå når uskiftearvingene ikke lenger har noen krav i boet. Hva og hvem sitter man da i uskifte med?

3.3 Er lengstlevende bundet av sin erklæring om skifte?

I følge skifteloven § 32 første ledd kan et bo kreves tilbakelevert fra retten når grunnen som foranlediget krav om skifte er bortfalt. Boet kan kun tilbakeleveres når alle loddeierne er enige om det, jf. skifteloven § 32 andre ledd, første punktum. Boet kan også tilbakeleveres etter krav fra gjenlevende ektefelle, når denne fyller vilkårene for uskifte, jf. skifteloven § 32 andre ledd, andre punktum.

Høyesterett har fastslått at denne bestemmelsen kan benyttes når gjenlevende ektefelle ombestemmer seg, og ikke ønsker å skifte allikevel. I avgjørelse inntatt i Rt.1958.649 finner Lagmannsretten (med tiltredelse fra Høyesterett) at det er:

”... rimelig å anta at skiftelovens § 32 ikke gjør noen innskrenkning i den adgang gjenlevende ektefelle tidligere hadde til å forlange boet utlevert uten arvingenes samtykke, og det selv om gjenlevende ektefelle hadde begjært offentlig skifte.”

Oppfatningen ble allerede lagt til grunn i Rt.1846.675. Lengstlevende er altså ikke bundet av sin erklæring om skifte.

DEL II

4 Skiftet der lengstlevende egentlig hadde krav på å overta hele boet, men i stedet valgte å sitte i uskifte

Fordi spørsmålet kan oppstå i alle situasjonene drøftet nedenfor (punkt 5-9), behandles det innledningsvis i eget punkt.

Problemet kan oppstå i to tilfeller: Når arvelaters formue er så liten at gjenlevende skulle overtatt alt som boslodd og arv (se punkt 2.2.3), og når det har vært opprettet testament om at gjenlevende skal arve alt førstavdøde eier. Det hender eksempelvis at gjenlevende glemmer at det er opprettet slikt testament, og derfor velger hun å sitte i uskifte.³⁵

Hvis lengstlevende skifter i live, blir spørsmålet om hun skal få hele uskifteboet. Hvis det skiftes etter hennes død, blir spørsmålet om hele boet skal tilfalle hennes arvinger, fordi hun kunne vært eier av alt gjennom hele uskifteperioden.

I forbindelse med uskifte med *liten formue* uttaler Hambro at skifte allikevel må foregå etter al. § 26.³⁶ Han begrunner ikke dette standpunktet. Også etter min mening er dette en fornuftig løsning. Gjenlevende har overtatt boet i uskifte, og opptrådt deretter i uskifteperioden. Det er et uskiftebo som skal skiftes, og det vil være merkelig (særlig overfor førstavdødes arvinger) om det ikke skal skiftes som et uskiftebo.

Om formue som egentlig kunne vært overtatt i kraft av *gjensidig testament*, uttaler Hambro at gjenlevende må kunne påberope seg dette testamentet hvis hun skifter i

---

³⁵ Jf. eks. TOBYF-2010-44839

³⁶ Hambro (2007) s. 54

live.³⁷ Som bemerket nedenfor skal testamenter legges til grunn ved skiftet. Dette gjelder også testamenter som tilgodeser lengstlevende ektefelle.

Et nytt spørsmål som reises er *om lengstlevendes arvinger kan påberope seg testamentet* ved skifte etter lengstlevendes død. Etter § 65 første ledd skal testamentet tolkes i samsvar med det testator mente. Hambro påpeker at meningen med et gjensidig testament, som oftest er å sikre gjenlevende. Hvis det fremgår at testator mente å tilgodese gjenlevendes arvinger, må de imidlertid kunne påberope seg testamentet.³⁸ I dommen fra Oslo byfogdembete i desember 2010 anførte gjenlevendes arvinger at dersom hun hadde husket testamentet, ville hun overtatt boet i henhold til dette. Retten uttaler:

”Selv om man legger et slikt hypotetisk faktum til grunn, er det rettens oppfatning at en slik forglemmelse ikke kan få den betydning at hennes rettsetterfølgere kan gjøre rettigheter gjeldende etter det gjensidige testamentet som ble funnet etter lengstlevendes død.”³⁹

Løsningen må altså være at lovens regler følges. Ved skifte etter lengstlevendes død, overtar ikke lengstlevendes arvinger hennes arverett etter førstavdøde, verken etter testament eller lov. Dersom lengstlevende skifter i live, kan hun påberope seg sin arverett etter loven eller eventuelt etter testament.⁴⁰

---

³⁷ Hambro (2007) s. 50

³⁸ Hambro (2006) s. 269 og Hambro (2007) s. 175

³⁹ TOBYF-2010-44839

⁴⁰ Jf. også Asland (2008) s. 440

5 Skiftet der uskifteboet kun består av felleseiemidler

Ved skifte etter lengstlevendes død, skal uskifteboet deles likt mellom førstavdødes og lengstlevendes arving-gruppe, jf. al. § 26 første ledd, første punktum. Bestemmelsens andre punktum bestemmer at lovens ordning kun skal følges ”hvis ikkje anna er fastsett”.

I det følgende har jeg belyst de forskjellige situasjoner med regneeksempler. For å gjøre det så pedagogisk som mulig, velger jeg å benytte det samme utgangspunktet for alle regnestykkene: Ektefellene Jon og Kari har to felles barn (A og B). I tillegg har Jon sønnen X og Kari datteren Y. Jon dør først, og Kari sitter i uskiftet bo.

5.1 Lovens hovedregel

Lengstlevende har blitt ”eier” av hele uskifteboet,⁴¹ og overtatt førstavdødes gjeld etter al. § 20. Det settes dermed opp en oversikt over uskifteboets aktiva og passiva, og den samlede gjeld blir trukket fra i det samlede aktiva.⁴² Deretter deles det netto uskifteboet i to like deler, hvorav en del tilfaller førstavdødes arvinger og en del tilfaller lengstlevendes arvinger. Etter dette blir arven fordelt etter reglene i al. kapittel I.

Regneeksempel:

Ved skifte består uskifteboet av netto 6.000.000.

Uskifteboet deles i to like deler, på hver 3.000.000, jf. § 26 første ledd første punktum.

Jons del skal A, B og X dele likt mellom seg, jf. al § 1.

Karis del skal A, B og Y dele likt mellom seg, jf. al. § 1.

A og B får 1.000.000 (etter Jon) + 1.000.000 (etter Kari) = 2.000.000 hver.

X får 1.000.000 (etter Jon).

Y får 1.000.000 (etter Kari).

---

⁴¹ Se ovenfor i punkt 2

⁴² Jf. også Hambro (2007) s. 174 og Asland (2008) s. 282

5.2 "Anna er fastsett"

Al. § 26 første ledd, andre punktum bestemmer at første punktum kun skal følges "hvis ikkje anna er fastsett". Hva som omfattes av andre punktum er ikke opplagt. At lovens egne regler omfattes er klart, eksempelvis at oppgjøret blir annerledes der boet består av særeiemidler (punkt 6) eller det er gitt delvis oppgjør (punkt 8). Videre er det enighet i teori og rettspraksis om at bestemmelser i testament må følges.⁴³ Hva som kan avtales med arvingene, er derimot mer uklart.

5.2.1 Testament bestemmer annen fordeling

Ektefellene kan ved testament bestemme hvordan arven etter dem skal fordeles når de begge er døde. Dette kan både gjøres ved felles testament, alminnelig testament og gjensidig testament med sekundærarverett. Dersom ektefellene har livsarvinger, må de selvsagt respektere deres pliktdelsarv, jf. al. § 29.

I uskifteperioden kan gjenlevende kun testamentere over sine egne midler, jf. § 18 andre ledd. Hvis gjenlevende har foretatt disposisjoner som er gjenstand for vederlagskrav (se punkt 10), vil dette også ha betydning for hennes testasjonsrett.⁴⁴

I forbindelse med uskifte er det særlig noen typer testament som er aktuelle, eksempelvis hvor førstavdøde har særkullsbarn som må godkjenne at lengstlevende skal overta boet uskiftet.

Felles testament som begrenser lengstlevendes arverett

Ektefellene kan opprette felles testament, hvor de begrenser hverandres arverett ved skifte i live. Siden dette krenker den andre ektefelles arverett må denne ha fått kunnskap om testamentet etter al. § 7. Arveretten kan i utgangspunktet ikke begrenses til mindre enn minstearven etter § 6, altså 4 eller 6 G (avhengig av om førstavdøde har livsarvinger eller ikke). Det vil si at dersom ektefellene har opprettet felles testament hvor de begrenser hverandres arverett til å være 4 G, må dette følges når lengstlevende

---

⁴³ Unneberg (1990) s. 382, Hambro (2007) s. 173, Lødrup (1999) s. 170, 148

⁴⁴ Lødrup (1999) s. 347, Hambro (2007) s. 191

velger å skifte i live. Hun kan ikke da kreve en fjerdedel av boet, hvis det tilsvarer en større sum enn 4 G.

Dersom det foreligger et slikt testament, kan det være lettere for særkullsbarna å samtykke til uskifte. Særlig gjelder dette i større bo, hvor 1 /4 av arven vil være en betydelig sum.

Hvis ektefellene heller ikke ønsker å motta minstearven, må de gi avkall på denne etter al. § 45 første ledd. Avkallet er en livsdisposisjon, og det gjelder ingen formkrav.⁴⁵

Testament hvor lengstlevende gis rett til å sitte i uskifte mot at hun testamenterer alt til førstavdødes arvinger

Videre kan det være aktuelt for ektefeller der kun den ene har livsarvinger, å opprette testament hvor den andre ektefellen gis rett til å sitte i uskifte, mot at den førstes livsarvinger etter gjenlevendes død arver hele formuen. Det vil da være lettere for særkullsbarna å samtykke til uskifte.

5.2.2 Avtale med arvingene bestemmer en annen fordeling

Ordlyden ”ikkje anna er fastsett” gir ikke mye anvisning for hvor stor frihet ektefellen og arvingene har til å inngå en avtale fravikende lovens ordning. På den ene siden kan det tyde på full avtalefrihet uten formkrav, at ”fastsett” kun betyr ”fastsatt i avtale”. På den annen side kan det stå i motsetning til ”anna er avtalt” i § 26 andre ledd i.f. (se punkt 6.5), og at avtale ikke omfattes.

Dersom førstavdøde har særkullsbarn, må disse samtykke for at lengstlevende kan sitte i uskifte, jf. al. § 10. Dette gjelder uavhengig av om formuen er felleseie eller særeie. Bestemmelsen forutsetter at samtykke gis etter førstavdødes død, jf. ordene ”avdøde ektemake” og ”attlevande ektemake”.⁴⁶ Samtykke kan imidlertid også innhentes på

---

⁴⁵ Jf. Hambro (2007) s. 266

⁴⁶ Se Hambro (2006) s. 147

forhånd, og det kan knyttes betingelser til et slikt samtykke.⁴⁷ Dersom særkullsbarna gir et samtykke tilknyttet betingelser, aksepterer gjenlevende disse betingelsene når hun allikevel ønsker å sitte i uskifte. Uskifteretten er dermed et resultat av en avtale mellom gjenlevende og førstavdødes arvinger. Avtalen er bindende etter alminnelige avtalerettslige regler, og må følges på skiftet, se punkt 6.5.

Lovens ordning om fordeling av felleseiet er som nevnt at halvparten tilfaller hver arving-gruppe. Som Hambro nevner, er det ikke lett å tenke seg en avtale som fraviker denne fordelingen. Det vil jo i praksis innebære at førstavdødes arvinger får en større del enn halvparten, hvilket ofte vil innebære en dødsdisposisjon for gjenlevende.⁴⁸ Allikevel kan i hvert fall én avtale tenkes aktuell.

Avtale om at skjevdeling kan skje ved skifte i live

Ifølge el. § 77 første ledd, andre punktum, kan ikke skjevdeling etter el. § 59 kreves ved skifte av et uskiftet bo. Det kan allikevel spørres om det kan avtales med arvingene at skjevdelingsretten skal være i behold, eksempelvis hvis førstavdøde har betydelige skjevdelingsmidler dennes særkullsbarn ikke ønsker å miste. Det kan da være aktuelt at særkullsbarna samtykker til uskifte under forutsetning at de kan skjevdele midlene på det senere skiftet. I teorien er det enighet om at det kan avtales at skjevdelingsretten skal være i behold.⁴⁹

For å finne ut hva partene har ment, må avtalen tolkes. Det må da finnes ut om hele § 59 skal komme til anvendelse, også unntakene i andre og tredje ledd, og om skjevdelingsretten skal gjelde også for gjenlevende. Dersom det kun er avtalt at ”skjevdeling skal kunne gjøres gjeldende”, må det være tilfellet. Hambro og Asland er imidlertid enige om at gjenlevende ikke kan skjevdele verdier mottatt under uskiftet. De påpeker begge at det kun er midler som er ervervet før eller under ekteskapet, som direkte omfattes av ordlyden i § 59, og at det neppe samsvarer med særkullsbarnas intensjon at gjenlevende kan skjevdele midler ervervet under uskiftet. Videre vil en slik

---

⁴⁷ Jf. Rt 1992 374 (side 377) (gjennomgås i punkt 6.5), samt Hambro (2006) s. 147-156 og 175-191

⁴⁸ Hambro (2006) s. 281

⁴⁹ Hambro (2006) s. 281-283, Asland (2008) s. 421, Holmøy (2001) s. 520

avtale være bygget på formuessammensetningen når den ene ektefellen dør.

Skjevdelingsavtalen må altså tolkes sånn at midler ervervet under uskiftet, går inn i boet som likedelingsmidler, med mindre giver/arvelater har fastsatt klausul om særreie for mottaker.⁵⁰

Avtalen bør ideelt sett også fastslå hvordan det øvrige uskifteboet skal fordeles. Hvis det skiftes etter lengstlevendes død, bør etter min mening al. § 26 første ledd anvendes. Hvis lengstlevende har stiftet gjeld til sine skjevdelingsmidler, kan særkullsbarna kreve vederlag for dette, se punkt 9.

Hvis gjenlevende skifter i live, deles det resterende boet likt etter el. § 58 første ledd, og eventuell gjeld tilknyttet skjevdelingsmidlene trekkes fra etter el. § 58 tredje ledd, jf. punkt 7 nedenfor.

---

⁵⁰ Jf. Hambro (2006) s. 282-283 og Asland (2008) s. 421-422

6 Skiftet der uskifteboet helt eller delvis består av særeiemidler

Hvis uskiftet er etablert som følge av ektepakt, anvendes al. § 26 andre ledd på skiftet, med mindre noe annet er fastsatt i ektepakten, jf. al. § 26 andre ledd, første punktum. Følger uskiftet av samtykke fra arvingene, anvendes al. § 26 andre ledd, hvis ikke noe annet er avtalt, jf. al. § 26 andre ledd i.f.

Utgangspunktet er at når man overtar særeie i uskifte, går også lengstlevendes særeie inn i uskifteboet, jf. al. § 9 andre ledd, andre punktum. Unntaket fra dette er dersom noe annet er bestemt av ektefellene i ektepakt, eller av giver/arvelater, jf. samme bestemmelse. Ekteskapsloven utdyper hva som er tillatt å avtale i ektepakt. I henhold til § 43 kan ektefellene avtale at man kun skal sitte i uskifte med deler av særeiet, kun den ene ektefellens særeie, eller at retten til uskifte skal begrenses til bare å gjelde hvis den ene ektefellen dør først.

Dersom ektefellene har gjeld tilknyttet særeiet når uskiftet inngås, må man finne nettoverdien av særeiet. Dette fremgår konkret av ordlyden i bestemmelsen: ”Verditilhøvet” må spille tilbake på både formue og gjeld. Dette er også akseptert i teorien.⁵¹ Det er denne nettoverdien som legges til grunn når brøkene regnes ut, og disse brøkene benyttes igjen når boet skal skiftes. Brøkene er konstante gjennom hele uskifteperioden. Hvordan verdiforholdene skal regnes ut er beskrevet i al. § 14, hvor det står at arvingene og gjenlevende skal gjøre en avtale om verdiforholdet av særeiemidlene. Dette nedtegnes i ”Melding om uskiftet bo” som sendes til tingretten. Hvis arvingene og gjenlevende ikke blir enige om verdiforholdet, skal tingretten foreta verdivurderingen. Man skal da opplyse om hvilke gjenstander som var særeiegjenstander, samt gjeldsforholdet til ektefellene.

---

⁵¹ Asland (2008) s. 431, Hambro (2007) s. 178

Regneeksempel:

Jon har ved opprettelsen av uskiftet 2.000.000 i særeiemidler, og disse er belånt med 1.000.000. Kari har 1.000.000 i særeie, som ikke er belånt. Ektefellene har 1.000.000 i felleseie. Hele boet består netto av 3.000.000. Jons særeie utgjør 1/3, Karis særeie 1/3 og felleseiet 1/3. Ektefellene har dermed innført netto en halvpart hver i uskifteboet.

6.1 Skal verdier ektefellen kan ta ut forlods etter el. § 61, holdes utenfor ved fastleggelsen av ektefellenes verdiforhold?

Etter el. § 61 kan en ektefelle ta ut visse verdier forlods, når et ekteskap oppløses. Disse verdiene tas ut av formuen, før den deles etter ekteskapslovens øvrige regler. I følge el. § 77 første ledd, første punktum gjelder el. kapittel 12 også ved skifte mellom lengstlevende ektefelle og førstavdødes arvinger (se punkt 7.1). El. kapittel 12 omfatter blant annet § 61. Lengstlevende kan altså på et livstidsskifte kreve forlods uttak etter el. § 61.

I følge el. § 77 andre ledd kan ikke førstavdødes arvinger kreve forlods uttak etter el. § 61 bokstavene a, c og d. Bestemmelsen kan ikke uten videre tolkes antitetisk, slik at førstavdødes arvinger kan ta ut verdier omtalt i bokstav b og e forlods. Dette er rettigheter som faller bort ved rettighetshaverens død. Hans arvinger kan dermed ikke påberope seg bestemmelsen.⁵² Arvingene kan dermed heller ikke kreve forlods uttak ved inngåelsen av uskiftet.

Al. § 17 andre ledd regulerer hvordan noen av forlodskravene skal behandles ved skifteoppgjøret. Verdien av forlodskrav etter el. § 61 bokstav d skal holdes utenfor skiftet etter al. § 17 andre ledd, andre punktum. Videre gjelder reglene om uskifte så langt det passer for ”rettar eller ting som ikkje kan overdragast eller som er personlege på annan måte”, jf. al. § 17 andre ledd, første punktum. Ordlyden samsvarer med el. § 61 bokstav c. Slike rettigheter/eiendeler skal dermed også holdes utenfor ved skiftet. Det er ikke klart om § 17 andre ledd kan tolkes utvidende, slik at den også

---

⁵² Jf. også Lødrup (1999) s. 332

omfatter forloddsmidler etter el. § 61 bokstav a og b. Bokstav a omhandler eiendeler ”som utelukkende tjener til ektefellens personlige bruk”. Bokstav b omhandler rettigheter i trygde- og pensjonsordninger og krav etter livrente/livsforsikring som ikke har gjenkjøpsverdi. Etter en naturlig tolkning av ordlyden er også disse rettighetene av personlig eller ikke overdragbar karakter. Dermed skal også disse holdes utenfor ved skifte.

Spørsmålet blir da om forloddsmidlene skal trekkes fra ved beregningen av formuen ektefellene har ved inngåelsen av uskiftet.

Det kan være retten til forloddss uttak bortfaller i løpet av uskifteperioden. Hvis *ikke midlene tas med i beregningen* av brøkene, har da gjenlevende mistet midlene.

Dette kan tale for at midlene bør tas med i beregningen. Allikevel kan man si at hvis man ikke lenger har rett til å ta ut midler forloddss, har lovgiver ment at det ikke er behov for det. Derfor har ikke dette argumentet særlig stor vekt. Når midlene ikke medberegnes, får forloddsmidlene heller ikke betydning når det skiftes etter lengstlevendes død. Dette er også i tråd med hensikten med forloddsmidlene, som er å sikre ektefellen ”bestemte eiendeler av spesiell karakter.”⁵³ Dette medfører at det heller ikke er meningen at hennes arvinger skal kunne påberope seg forloddsskravet.

Hvis *midlene blir tatt med ved beregningen* av brøkene, må de potensielle forloddsskravene beregnes. Rettigheter i pensjons- og trygdeordninger må estimeres, hvilket er svært vanskelig når man ikke vet når ektefellen kommer til å dø, eller begjære skifte. Et argument som kan tilsi å ta med midlene i beregningen, er at boet ikke formelt skiftes når uskifteboet etableres. Derfor bør alle verdier regnes med. I motsatt retning kan anføres at dersom gjenlevende ektefelle har eiendeler som kan tas ut forloddss, vil hennes brøk bli større om midlene regnes med. Allikevel kan hun påberope seg el. § 77 jf. § 61 ved livstidsskifte. Hvis hun begjærer skifte i live, vil hun dermed både kunne få sin store brøk, og ta ut eiendeler forloddss. Ifølge Hambro må verdien av disse rettighetene settes ut av betraktning når forholdstallet skal beregnes. Ektefellen skal jo

---

⁵³ Ot.prp.nr 28 (1990-91) s. 70

ikke ha en større del av det øvrige boet, fordi om hun fører med seg forloddsmidler inn i uskifteboet.⁵⁴

Konklusjonen må bli at forlodd verdier ikke bør medregnes når brøkene regnes ut. Dersom lengstlevende skifter i live, tas slike verdier ut, før uskifteboet fordeles. Skiftes boet etter lengstlevendes død, går eventuelle forloddseiendeler inn i det totale uskifteboet, som fordeles etter de fastsatte brøker.⁵⁵

6.2 Boet består kun av særeiemidler – lovens utgangspunkt

Hvis boet kun består av særeiemidler, skal det fordeles etter verdiforholdet mellom særeiemidlene til ektefellene på den tid da uskiftet ble inngått, jf. al. § 26 andre ledd, første punktum.

Regneeksempel:

Ved inngåelsen av uskiftet bestod boet av netto 3.000.000, hvorav 2.000.000 var Jons særeie, og 1.000.000 var Karis særeie. Verdiforholdet blir dermed at Jons midler utgjør 2/3 og Karis midler utgjør 1/3.

Uskifteboet består i dag av netto 6.000.000.

A, B og X skal dermed dele 4.000.000 (2/3) likt mellom seg.

A, B og Y skal dele 2.000.000 (1/3) likt mellom seg.

6.3 Boet består av både særeiemidler og felleseiemidler – lovens utgangspunkt

Uskiftebo med både fellesei- og særeiemidler skiftes i utgangspunktet etter al. § 26 andre ledd andre punktum. Dette gjelder også når særeiet er overtatt etter avtale med arvingene, med mindre annet er avtalt, jf. § 26 andre ledd i.f.

---

⁵⁴ Hambro (2007) s. 88-89

⁵⁵ Jf. også Asland (2008) s. 435-436 og Hambro (2007) s. 89

Dersom det både er særeiemidler og felleseiemidler i boet, må man finne verdiforholdet mellom ektefellenes særeiemidler på tidspunktet da uskiftet ble inngått, og legge til den halvpart hver av dem skal ha av felleseiemidlene.⁵⁶ Dette verdiforholdet legges til grunn når boet skal deles.

Regneeksempel:

Ved inngåelsen av uskifteboet bestod boet av netto 4.000.000, hvorav 2.000.000 (4/8) var Jons særeie, 1.000.000 (2/8) var Karis særeie og 1.000.000 (2/8) var ektefellenes felleseie. Jons midler utgjør dermed $4/8 + 1/8 = 5/8$. Karis midler utgjør $2/8 + 1/8 = 3/8$.

På skiftetidspunktet har boet en nettoverdi på 6.000.000.

Jons midler utgjør $5/8$ av 6.000.000 = 3.750.000. Dette skal deles likt mellom hans tre arvinger: 1.250.000 til hver.

Karis midler utgjør $3/8$ av 6.000.000 = 2.250.000. Dette skal deles likt mellom hennes tre arvinger: 750 000 til hver.

6.4 Annet er bestemt i ektepakt

En annen enn lovens fordeling kan bestemmes i ektepakt, jf. al. § 26 andre ledd, første punktum. Isolert taler ordlyden for at ektefellene har avtalefrihet i ektepakten. Dette standpunkt kan imidlertid ikke tas uten videre.

For det første må det vurderes om det kreves testament for å foreta slike disposisjoner, som åpenbart er dødsdisposisjoner. For både testament og ektepakt er det krav om skriftlighet, og signatur fra to vitner.⁵⁷ Formkravene syntes dermed å være de samme. For å opprette testament, er det imidlertid i tillegg krav om at vitnene vet at de skriver under på et testament. Det er allikevel godtatt i teori og praksis at dersom vitnene har

---

⁵⁶ Jf. Ot.prp.nr 36 (1968-69) s. 155

⁵⁷ Se el. § 54 og al. § 49

lest i gjennom dokumentet, behøver de ikke vite om dokumentet er et testament i lovens forstand. Ektepakter som inneholder dødsdisposisjoner, har således vært godtatt som testamenter.⁵⁸

For det andre må ektepakten være innenfor rammene i el. kap. 9. Lødrup/Sverdrup uttaler: ”Den avtalefriheten ekteskapsloven gir ektefellene, er en frihet til å velge mellom alternativer loven har satt.”⁵⁹ Dersom ektepakten går utover rammene i el. kap. 9, settes den helt eller delvis til side.⁶⁰

Kap. 9 inneholder blant annet § 43. Ifølge denne bestemmelsens tredje ledd, skal formuen fordeles etter al. § 26 andre ledd hvis ikke ektepakten bestemmer *en mer lik fordeling*. Skal en tolke ordlyden i el. § 43 tredje ledd konkret, kan altså ingen andre avtaler inngås enn de som bestemmer en mer lik fordeling av formuen. Dette er også presisert i forarbeidene.⁶¹ I følge Lødrup/Sverdrup menes med dette at det kun kan avtales en fordeling som ”ligger mellom forholdet mellom særeiene da uskifteboet ble etablert, og det som ville blitt resultatet om det var uskifte med felleseiemidler”.⁶² Det må altså være klart at ektefellene kan avtale en løsning som heller mer mot skifte etter al. § 26 første ledd, enn det som ville vært tilfelle etter al. § 26 andre ledd.

For ektefeller uten barn kan dette virke som en unødvendig begrensning av deres disposisjonsrett. De er jo ikke bundet av noen pliktdel, og kan råde over hele sin formue i testament. Dersom ektepakten kan anses som testament, burde dermed barnløse ektefeller kunne avtale hva de ønsker i ektepakt. Dette standpunktet tar Hambro, som mener at begrensningen i el. § 43 tredje ledd kun gjelder der det er livsarvinger.⁶³ Lødrup synes å mene det samme, når han sier at ektefellene er gitt rett til å bestemme

---

⁵⁸ Hambro (2007) s. 352 med videre henvisninger

⁵⁹ Lødrup (2004) s. 173, jf. også Holmøy (2001) s. 253

⁶⁰ Lødrup (2004) s. 184

⁶¹ NOU 1987:30 s. 117

⁶² Lødrup (2004) s. 181

⁶³ Jf. også Hambro (2006) s. 287

andre brøker, men ”hvor det er livsarvinger, beskyttes deres pliktdelskrav ved at ektepakten da bare kan bestemme «en mer lik fordeling av formuen».”⁶⁴

Konklusjonen må bli at ektefeller uten barn kan fastsette hva slags deling de vil i ektepakten. Ektefeller med livsarvinger kan i ektepakt kun bestemme en ordning som heller mer mot likedeling, enn det som ville vært tilfelle dersom lovens alminnelige regler skulle vært fulgt.

Det er vanskelig å tenke seg situasjoner der det er aktuelt å avtale en annen enn lovens ordning i ektepakt. Som Hambro påpeker, nevner lovforarbeidene ingen eksempler på slike avtaler. Han kan heller ikke finne gode eksempler på når slike avtaler er aktuelle.⁶⁵

For *barnløse ektefeller* vil det ofte være mer naturlig å opprette gjensidig testament med spesialklausuler om fordelingen, enn å sitte i uskifte etter hverandre.

For *ektefeller med felles livsarvinger*, vil uskifteboet uansett tilfalle de samme arvinger. Hvis disse ektefellene ønsker å sikre seg i tilfelle skilsmisse, vil de antagelig avtale særeie i live, felleseie ved død.

Hvis *ektefellene har særkullsbarn*, må disse uansett samtykke til uskiftet. Dersom ektefellene vet at barna kommer til å samtykke, vil det være mer sikkert for ektefellene å opprette testament og innhente forhåndssamtykke fra barna. Dersom ektefellene er usikre på om barna kommer til å samtykke, kan de i stedet opprette et såkalt ”trusselbelønning”-testament.⁶⁶ De skriver da i testamentet at hvis ikke særkullsbarna samtykker til uskifte, blir særeie gjort om til felleseie, eller barnas arv begrenset til 1 million jf. al. § 29.

En kan spørre seg om hva Ekteskapslovutvalget mente bestemmelsens anvendelsesområde skulle være. Så vidt meg bekjent er det ikke foretatt noen grundige

---

⁶⁴ Lødrup (1999) s. 370

⁶⁵ Hambro (2006) s. 286-288

⁶⁶ Se Hambro (2006) s. 101-103

undersøkelser om § 43 tredje ledd blir brukt i ektepakter i praksis. Det kan vanskelig tenkes at den blir mye benyttet, og dersom den gjør det, er det trolig på grunn av lite kunnskap om andre mer naturlige fremgangsmåter for å oppnå samme resultat.

6.5 Annet er avtalt med arvingene

Etter al. § 26 andre ledd i.f. skal arven fordeles etter § 26 andre ledd hvis ”ikkje anna er avtalt”. Praktisk sett må avtalepartene være gjenlevende og førstavdødes arvinger.

I 1992 avgjorde Høyesterett en sak om hvorvidt lengstlevende og førstavdødes særkullsbarn kan inngå avtaler om uskiftet, uten at uskiftet faller utenfor arvelovens regler. Førstvoterende (kst. dommer Peter Lødrup) uttaler, på vegne av en enstemmig Høyesterett i dette spørsmålet:

”Etter mitt syn kan det ikke være noe i veien for at det settes vilkår her. Disse kan oppstille både begrensninger i rådigheten over uskiftemidlene utover reglene i arvelovens § 19, og modifisere eller sette til side bestemmelser i en ektepakt, så lenge ikke tredjemanns rettigheter blir krenket. Vilkåret kan også innebære andre fordelingsbrøker enn de som følger av arvelovens § 26, forutsatt at eventuelle livsarvingers pliktdelsrett ikke blir berørt.”⁶⁷

Uttalelsen hadde ikke direkte betydning for resultatet, og må regnes som et obiter dictum. Den har således mer usikker rettskildemessig vekt. Uttalelsen har imidlertid blitt fulgt opp i både teori⁶⁸ og rettspraksis, senest i Rt.2004.777.

6.5.1 Formkrav

Det er altså klart at det kan inngås avtaler om fordelingen. Hva disse nærmere kan gå ut på, og hvilke formkrav som gjelder, er imidlertid ikke avgjort.

Ordlyden i bestemmelsen tyder på at det er full avtalefrihet, og at det ikke gjelder noen formkrav. Dersom det kreves testaments form, ville det vært naturlig med en henvisning til al. § 49. Forarbeidene tar ikke opp problemstillingen.

---

⁶⁷ Rt.1992.374 (side 377)

⁶⁸ Hambro (2006) s. 191, Asland (2008) s. 134

Høyesterettsdommen som er sitert ovenfor, kan tyde på at slik avtale er en dødsdisposisjon, jf. ”forutsatt at eventuelle livsarvingers pliktdelsrett ikke blir berørt.”⁶⁹

Hambro ser to måter å tolke denne uttalelsen på. Den ene er den ”kategoriske tolkningen”, som innebærer at en avtale om annen fordelingsbrøk aldri kan berøre pliktdelsretten. Den andre tolkningsmåten er ”forutsetningstolkningen”, hvor en avtale som etter sitt innhold betegnes som en dødsdisposisjon, ikke kan krenke pliktdelsretten.⁷⁰ Han støtter selv forutsetningstolkningen, og uttaler at man må tolke avtalens innhold ut fra en alminnelig livs-/dødsdisposisjon-vurdering:

”Dersom det er likevekt mellom partenes ytelser – og med romslig betraktning for gjenlevendes ytelse – må avtalen anses som en livsdisposisjon. Om det derimot er et klart misforhold i partenes ytelser, blir det nødvendig med testamentsform, og livsarvingenes pliktdel må ikke krenkes.”⁷¹

Det må altså vurderes hvor stor realitet avtalen har for gjenlevende i levende live. I følge Unneberg har avtalens formål stor vekt; om det i realiteten dreier seg om fordeling av arv, eller ”... om det er en reell avtale som i tid strekker seg ut over arvelaters levetid.”⁷²

Dette er, etter min mening, et velbegrunnet standpunkt. Hvis partene gir og mottar omtrent like mye, vil det være et normalt ytelse mot ytelse-forhold, som i en alminnelig avtale. Hvis derimot gjenlevende gir vesentlig mer enn hun mottar i sin levetid, vil det være en dødsdisposisjon fra hennes side, som krever testaments form. Det er heller ingen grunn til at de alminnelige vurderingsnormer for livs-/dødsdisposisjoner ikke skal følges.⁷³

Dersom avtalen innholdsmessig regnes som en *livsdisposisjon* gjelder ingen formkrav. Avtalen er da bindende for lengstlevende etter alminnelige avtalerettslige regler, og hun kan ikke ensidig endre avtalen. Om disposisjonen formmessig er fastsatt i testament har

---

⁶⁹ Rt.1992.374 (side 377)

⁷⁰ Hambro (2006) s. 294

⁷¹ Hambro (2007) s. 179 og Hambro (2006) s. 289

⁷² Unneberg (2009) s. 96-97

⁷³ Jf. også Asland (2008) s. 442-445

ingen betydning. Selv om hun endrer testamentet, er hun bundet av avtalen med arvingene.⁷⁴ Flere forfattere har drøftet spørsmålet. Hambro uttaler:

”Når samtykke uttrykkelig er betinget av et testament med et bestemt innhold, kan spørsmålet reises om ugjenkallelighet kan innfortolkes i testamentet. ... Han [Frantzen] påpeker – etter min mening med rette – at det i de fleste av disse tilfellene i realiteten dreier seg om en livsdisposisjon. ... Når avtalen vurderes som en gjensidig bebyrdende kontrakt som har realitet for testator i levende live, sier det seg selv at den ene part ikke ensidig kan endre innholdet av sin forpliktelse.”⁷⁵

Hvis disposisjonen innholdsmessig må regnes som en *dødsdisposisjon* fra gjenlevendes side, er situasjonen mer komplisert. Hun må da opprette testament, og testamenter kan jo som hovedregel fritt endres og tilbakekalles, jf. al. § 55. Den eneste måten for særkullsbarna å være sikker på denne disposisjonen er hvis den gjøres i arvepakt, jf. al. § 56.⁷⁶

6.5.2 Hva slags avtaler er aktuelle etter § 26 andre ledd i.f.?

Ordlyden i § 26 tyder som nevnt på at det er full avtalefrihet mellom avtalepartene. Det er imidlertid ikke lett å tenke seg mange situasjoner hvor avtale er praktisk.

Dersom ektefellene *kun har felles barn*, vil de felles barna arve alt når lengstlevende dør. Dermed er avtaler om oppgjøret lite aktuelt.

Heller ikke for ektefeller der det *både er felles barn og særkullsbarn*, vil avtale være særlig aktuelt. Også de felles barna må samtykke til at gjenlevende kan sitte i uskifte med førstavdødes særeiemidler når det ikke foreligger ektepakt, jf. § 9 andre ledd. Det er lite sannsynlig at de felles barna vil samtykke til dette, hvis de vet at utfallet blir at førstavdødes særkullsbarn får en større arv enn de opprinnelig hadde krav på. Imidlertid kan det tenkes at felles barn vil samtykke til uskifte, hvis avtalen medfører at gjenlevende får like store goder i levende live, som hun gir fra seg ved skiftet.

---

⁷⁴ Hambro (2006) s. 277

⁷⁵ Hambro (2006) s. 278-279, Frantzen (1996) s. 119, 121.

⁷⁶ Jf. Hambro (2006) s. 277

Eksempelvis hvis ektefellene har fullstendig særeie, og gjenlevende eier 60 % og førstavdøde 40 % av midlene. Førstavdødes særeie omfatter blant annet ektefellenes felles bolig. I slike tilfeller vil muligens de felles barna samtykke til et uskifte som innebærer at uskifteboet blir fordelt 50/50 ved det senere skifte. Særlig kan dette gjelde hvis lengstlevende er forholdsvis ung, slik at uskiftet kan bestå i flere år.

Dersom ektefellene er *barnløse*, kan det være aktuelt med en slik avtale. Det er ikke alle ektefeller som har tenkt på å regulere sin arv i testament, og da kan en slik avtale gjøre at lengstlevende kan fortsette sitt normale liv. Eksempelvis dersom ektefellene hadde totalt særeie, og ikke husket å krysse av på at lengstlevende kan sitte i uskifte med særeie. Det kan godt være førstavdødes arvinger her vil tillate at gjenlevende sitter i uskifte med førstavdødes særeie, mot at de mottar en større del av det totale uskiftebo ved oppløsningen av dette.

Hvis *førstavdøde har særkullsbarn, og lengstlevende enten er barnløs eller har særkullsbarn*, kan det også være aktuelt å inngå en avtale om fordelingen. Hvis ikke uskifteretten er regulert på forhånd i testament med samtykkeerklæringer, kan partene fritt inngå avtale om en annen fordeling av boet.

Det kan også være aktuelt å avtale at gjenlevende gir avkall på arv, hvis hun skifter i live.⁷⁷ Arven vil da bli fordelt etter al. § 26 uavhengig av om uskifteboet blir skiftet mens gjenlevende lever eller etter hennes død. En slik avtale kan for øvrig også være aktuell der gjenlevende sitter i uskifte med særkullsbarn og boet består av felleseiemidler.

---

⁷⁷ Hambro (2006) s. 275

7 Boet blir skiftet mens lengstlevende lever – sammensatt skifte

Når formuen skal fordeles mellom lengstlevende og førstavdødes arvinger står vi overfor et sammensatt skifte. Ektefellenes boslodd må regnes ut, herunder må det gjøres fradrag for gjeld. I tillegg til sitt eget boslodd har gjenlevende krav på arv etter al. § 6, jf. al. § 26 første ledd, andre punktum. Gjenlevendes krav på arv er uavhengig av om boet består av særeie- eller felleseiemidler.⁷⁸ Det er noen spesielle spørsmål som reises i forbindelse med livstidsskifte. Disse blir behandlet nedenfor. For øvrig viser jeg til den øvrige fremstilling av skiftereglene.

7.1 Kommer el. kap. 15 til anvendelse ved siden av arveloven når boet skal skiftes?

I teorien har det blir stilt spørsmål om el. kap. 15 (§§ 76-78) kommer til anvendelse ved siden av arveloven ved skifte mens lengstlevende lever.

Det er spesielt noen spørsmål som reises ved sammensatt skifte. Det ene er om gjenlevende kan gjøre eventuelle *forloddskrav* gjeldende, hvilket jeg har argumentert for i punkt 6.1. Etter min mening fremkommer dette av både el. § 77 og al. § 17 andre ledd. *Skjevdeling* kan uansett ikke kreves på skifte, enten fordi el. overhodet ikke kommer til anvendelse, eller fordi skjevdeling er direkte unntatt fra skifte i el. § 77 (se nedenfor). Spørsmålet har da kun praktisk betydning i forhold til *hvordan gjelden skal komme til fradrag* ved livstidsskifte, og eventuelt *lengstlevendes krav på vederlag* på grunn av disposisjoner førstavdøde har gjort under ekteskapet.

Ordlyden i § 76 tyder på at reglene ikke skal anvendes hvis lengstlevende kan, og ønsker, å sitte i uskiftet bo, jf. "... dersom ikke den lengstlevende nytter retten til å sitte i uskiftet bo, ...". Ordlyden i § 77 første ledd, andre punktum antyder imidlertid at kapittel 15 kommer til anvendelse. Andre punktum lyder: "Skjevdeling etter § 59 kan likevel ikke kreves ved skifte av et uskiftet bo." Dermed trekker ordlyden i de to bestemmelsene i to retninger.

---

⁷⁸ Hambro (2007) s. 174

Ser man også på overskriften i kapitlet og bestemmelsene, ser vi at overskriften i § 76 er ”Når deling skal skje”. Dette trekker verken i den ene eller andre retningen.

Overskriften i kapitlet er ”Oppgjøret ved den ene ektefellens død”. Som nevnt ovenfor i punkt 2, er uskiftet en utsettelse av oppgjøret til lengstlevende er død, eller ønsker å skifte. Dermed blir det ikke noe oppgjør ved førstavedes død. Det eneste som kan utledes av kapitelloverskriften er således at det ikke skal foretas noe oppgjør etter kapitlet umiddelbart, hvis lengstlevende ønsker å sitte i uskifte.

Etter dette ser man to tolkningsalternativer:

- A. El. § 76 regulerer kun tidspunktet for når delingen skal skje, jf. overskriften i bestemmelsen. Deling skal i utgangspunktet skje når første ektefelle dør, med mindre lengstlevende skal sitte i uskifte. Når delingen skal foretas gjøres den etter reglene i kap. 15 med tillegg av skifteloven og arveloven, jf. § 77 tredje ledd. Reglene i § 77 første ledd skal anvendes ved skifte av uskiftet bo, men akkurat skjevdeling kan ikke kreves. I så fall blir det delvis motstrid mellom § 76 og § 77 første ledd, siden § 76 sier at reglene ikke kommer til anvendelse ved uskifte.
- B. El. § 76 tolkes antitetisk – altså hvis lengstlevende ønsker å sitte i uskifte kommer overhodet ikke kap. 15 til anvendelse. § 77 første ledd andre punktum anses som en presisering av § 76 om at reglene ikke gjelder dersom uskifteretten benyttes. Altså er det kun arveloven og skifteloven som bestemmer hvordan boet skal skiftes.

Forarbeidene til § 76 antyder at paragrafen skal bestemme tidspunktet for delingen, jf. ”Bestemmelsen, som gir regler for når deling skal skje, ...”.⁷⁹ Videre står det at formålet med første punktum er å minne rettsanvenderen på at det er visse reservasjoner fra når el. kap. 15 skal anvendes. ”Særlig praktisk er gjenlevendes rett til å sitte i uskiftet bo.”⁸⁰ Dette antyder at § 76 er en paragraf som bestemmer hvilke regler som skal anvendes når det skal skiftes, og at kap. 15 ikke skal anvendes dersom uskifteretten benyttes.

---

⁷⁹ Ot.prp.nr 28 (1990-91) s. 134

⁸⁰ Ot.prp.nr 28 (1990-91) s. 134

Også forarbeidene trekker dermed i to retninger. Uttalelsene er imidlertid ganske vage, og tar ikke konkret opp problemstillingen. Det fremgår ikke om spørsmålet er drøftet og bevisst utelatt, eller om det er oversett.

I juridisk teori har Unneberg viet spørsmålet stor oppmerksomhet i sin pH. D.-avhandling. Han argumenterer for at el. ikke kommer til anvendelse ved livstidsskifte. Hans synspunkt er at livstidsskiftet ikke er et utsatt felleseieskifte. Det er dermed arvelovens regler som skal anvendes. Når al. tok inn spesifikke delingsregler i § 26, kan det presumeres at de tidligere regler oppheves, med mindre det gjøres unntak: ”Det finnes ingen holdepunkter for at de arverettslige delingsregler i al kap III var ment å skulle være subsidiære i forhold til dagjeldende og fremtidige ekteskapsrettslige regler.” Når al. innførte legalarverett for lengstlevende ved livstidsskifte, tyder også det på at det kun skal være et arveoppgjør, ikke et utsatt felleseieskifte mellom ektefellene. Han mener at Ekteskapslovutvalgets standpunkt er at el. kap. 15 får anvendelse ved skifte av uskiftebo, men må vike for særreglene i al. kap. III.⁸¹

Unnebergs konklusjon er at det er arveloven som regulerer skifte av uskiftebo. Reglene i kap. 15 kan tjene som tolkningsmomenter og til å fylle ut lovtomme rom. Arveloven får status som *lex specialis*.⁸²

Asland påpeker at ordlyden og kapitteloverskriften i el. kap. 15 kan tyde på at bestemmelsen ikke kommer til anvendelse ved skifte av uskiftet bo. Imidlertid mener han bestemmelsene ikke kan forstås slik. Han uttaler:

”Forbeholdet om uskifte er trolig tatt med for å uttrykke det selvsagte, at det ikke skal skje noen deling av boet i tilfeller hvor gjenlevende skal sitte i uskifte bo, eller hvor det gis avvikende oppgjørsregler i uskiftekapittelet i arveloven. Dette går også indirekte frem av el. § 77 første ledd annet punktum at bestemmelsene i kapittel 15 i utgangspunktet også får anvendelse ved skiftet av et uskiftet bo. ... Etter mitt syn er det el. § 77, jf. el. § 58 første ledd, og ikke al. § 26 første ledd første punktum som er hjemmelen for likedeling ved livstidsskifte av et uskiftet bo.”⁸³

---

⁸¹ Unneberg (2009) s. 558-569

⁸² Unneberg (2009) s. 569

⁸³ Asland (2008) s. 415-416

Også Hambro, Lødrup og Sverdrup mener el. kap. 15 kommer til anvendelse ved sammensatt skifte.⁸⁴

For å vurdere hvorvidt el. kap. 15 skal komme til anvendelse, bør man også vurdere de reelle hensyn.

Familie- og arverett er rettsområder som mange (også med ikke-juridisk bakgrunn) har behov for å orientere seg innenfor. Derfor er det viktig at regelverket er systematisk tilgjengelig og lettfattelig. At arveloven skal regulere hele uskifteperioden bortsett fra skifte mens lengstlevende lever, kan være vanskelig å forstå. Dette kan begrunne at kun én lov skal regulere uskifteinstituttet.

Dersom gjenlevende har krav på vederlag fra førstavdøde som følge av disposisjoner under ekteskapet (se punkt 9.2), er det ingen grunn til at hun ikke skal kunne kreve dette, hvis hun skifter i live. Eksempelvis dersom førstavdøde under ekteskapet har benyttet felleseiemidler til å forøke sitt særeie som blir holdt utenfor uskifteboet, har gjenlevende like mye rett til kompensasjon ved et livstidsskifte, som ved et skilsmisseoppgjør.

Også i forhold til gjeldsavleggelsen mener jeg at å anvende el. kap. 15 gir best resultat. Hvis gjenlevende holder særeie utenfor uskifteboet og tar opp gjeld tilknyttet dette, vil det være mest rimelig om gjelden blir trukket fra etter el. § 58 tredje ledd, fremfor å trekkes fra i uskifteboet, og eventuelt være gjenstand for vederlagskrav fra uskiftearvingene.

Som nevnt bør dette rettsområdet ha en fornuftig systematikk, hvilket taler for at kun arveloven anvendes ved livstidsskifte. Imidlertid er det vanskelig å sette til side en så allment akseptert oppfatning som det ser ut til å ha dannet seg på området. Så vidt jeg kan se er det kun Unneberg som taler for en annerledes tolkning av reglene, og hans synspunkt er heller ikke fanget opp av rettspraksis. Det er også vanskelig å akseptere at

---

⁸⁴ Hambro (2007) s. 172-173, Lødrup (1999) s. 367, Holmøy (2001) s. 516

§ 77 første ledd andre punktum ikke skal ha noen funksjon, hvilket blir tilfellet hvis ikke el. kap. 15 kommer til anvendelse ved livstidsskifte. Videre mener jeg det gir best resultat i den enkelte sak å anvende el. kap. 15.

Min konklusjon er at § 76 kun regulerer *tidspunktet* for skiftet; skiftet skal skje når første ektefellen er død, med mindre lengstlevende benytter seg av sin rett til å sitte i uskifte. El. kap. 15 kommer til anvendelse når lengstlevende skifter boet i live, supplert av reglene i arveloven og skifteloven. Dermed reguleres gjeldsfradrag ved skifte i live av el. § 58, og gjenlevende kan kreve vederlag på grunn av forhold under ekteskapet (se punkt 9.2).

7.2 Hvordan beregner man ektefellenes boslodd?

Ifølge el. § 77 gjelder reglene i kapittel 12 og §§ 46 og 72 tilsvarende på sammensatt skifte. Skjevdeling kan imidlertid ikke kreves, jf. § 77 første ledd, andre punktum.

7.2.1 Hva omfatter uskifteboet?

Som nevnt ovenfor i punkt 6.1, har gjenlevende sin forlodsrett etter el. § 61 i behold ved skifte av uskifteboet i live, jf. el. § 77 og al. § 17 andre ledd. Forloddsmidlene tas ut fra gjenlevendes totale formue på skiftetidspunktet. Eventuelt særeie som gjenlevende har holdt utenfor uskiftet etter al. § 17 tas ut sammen med forloddsmidlene. Dersom det er særeiemidler etter førstavdøde som ikke er en del av uskifteboet, er disse skiftet allerede ved førstavdødes død. For øvrig regnes alt som gjenlevende rår over med til uskifteboet, med mindre gjenlevende kan bevise noe annet, jf. al. § 28.

7.2.2 Hvordan kommer gjelden til fradrag?

Når selve massen av uskifteboet er definert, må gjeld trekkes fra. Utgangspunktet er at felleseiet deles likt etter det er gjort fradrag for gjeld, jf. el. § 58 første ledd.

Gjenlevende har ikke midler som holdes utenfor uskifteboet

I følge § 58 andre ledd kan en ektefelle som kun har felleseie, gjøre fullt fradrag for gjeld i "sin del". Asland anfører at fordi lengstlevende er "eier" av hele boet, og hun har

overtatt all gjelden, er det ikke noe poeng å snakke om rådighetsdeler, og så trekke fra gjelden i de to rådighetsdelene. Videre skal delingen foretas ”etter at det er gjort fradrag for gjeld”.⁸⁵ I følge forarbeidene skal skiftet foretas etter enkle regler. Løsningen Asland foreslår er etter min mening, velbegrunnet og den enkleste. Løsningen blir da at den totale gjelden trekkes fra i uskifteboet, jf. § 58 andre ledd, før formuen deles likt, jf. § 58 første ledd.

Samme fremgangsmåte gjelder når uskifteboet består av særeiemidler, men gjenlevende ikke holder midler utenfor boet. I stedet for at formuen deles likt etter det er gjort fradrag for gjeld, deles boet etter de fastsatte brøker (se punkt 6).

Gjenlevende har midler som holdes utenfor boet

Dersom gjenlevende har midler hun holder utenfor delingen, må gjeldsfradraget skje etter § 58 tredje ledd. Lengstlevende kan da få fullt fradrag for gjeld som er tilknyttet felleseiet, jf. bokstav a. Gjeld som er tilknyttet særeiemidlene, kan kun kreves fradratt når den totale verdien av særeiemidler ikke er stor nok til å dekke gjelden. Det samme gjelder gjeld tilknyttet forloddsmidler etter § 61 bokstav b og c, og gjeld gjenlevende har pådratt seg ved utilbørlig atferd i forhold til den andre ektefellen. For annen gjeld enn dette kan hun kreve fradratt en ”forholdsmessig del”.

Regneeksempel:

Kari har en hytte som er hennes særeie, som blir holdt utenfor uskifteboet. Når hun ønsker å skifte, er hytta verdt 2.000.000, og påheftet en gjeld på 500.000. Det resterende uskifteboet består av felleseiemidler verdt 3.500.000, og gjeld på 500.000.

Gjelden på hytta trekkes fra i særeiemidlene, disse utgjør da netto 1.500.000.

Gjelden i uskifteboet trekkes fra i dette, som utgjør netto 3.000.000.

---

⁸⁵ Asland (2008) s. 422

7.3 Lengstlevendes krav på arv

Når ektefellenes boslodd er regnet ut, skal lengstlevende i tillegg til sitt eget boslodd ha arv fra førstavdødes boslodd etter al. § 6. Det må først vurderes om det har noen betydning for lengstlevendes arverett *når* hun begjærer skifte.

7.3.1 Kan gjenlevende fremsette erklæring om skifte på dødsleiet?

Lengstlevende kan i utgangspunktet ”når som helst” kreve skifte av boet, jf. al. § 24 første ledd. Ordlyden i bestemmelsen tyder på at en erklæring om skifte på dødsleiet må godtas. Det kan imidlertid virke urimelig at lengstlevende kan erklære skifte mens hun ligger på dødsleiet, og dermed motta ektefellearv etter al. § 6, eller påberope seg testament. Hun vil jo ikke få glede av denne arven, som praktisk sett vil tilfalle hennes arvinger.

Asland mener det ikke kan aksepteres at gjenlevende kan begjære skifte på dødsleiet, og dermed oppnå ektefellearv. Han ser det mest naturlig å begrunne dette i at skiftebegjæringen er en dødsdisposisjon, som krever testaments form. Gjenlevende kan da kun rå over sin egen del av uskifteboet, jf. al. § 18 andre ledd.⁸⁶

Konklusjonen må bli at dersom gjenlevendes erklæring om skifte faktisk er en dødsdisposisjon, må den foretas i testament. I testament kan gjenlevende kun rå over sin egen del, jf. § 18 andre ledd. I praksis blir dermed skiftet foretatt etter reglene i al. § 26.

7.3.2 Må boet være *gjort opp* før lengstlevendes død, eller er det tilstrekkelig at *skifte er begjært*, for at hun skal motta arv?

I forlengelsen av forrige problemstilling kan det spørres om uskifteboet må være gjort opp før lengstlevendes død, for at hun skal motta arv. Det må dermed klarlegges hva som ligger i ordet ”skift” i § 26. Kreves det at skiftet er avsluttet, eller er det tilstrekkelig at begjæring om skifte er fremsatt, før lengstlevendes død?

---

⁸⁶ Asland (2008) s. 319-320, jf. også Hambro (2007) s. 164

Ordlyden ”skift” tyder på at boet faktisk må være skiftet, altså gjort opp. Det antyder altså at det ikke er tilstrekkelig at begjæring om skifte er fremsatt.

For at førstavedes arvinger skal motta arv fra uskifteboet, må de leve når lengstlevende dør, eller når offentlig skifte er begjært, privat skifte iverksatt, eller når boet ellers skal deles, jf. al. § 22 første ledd. Siden de tre siste alternativene forutsetter at lengstlevende er i live under skifte, er det naturlig at § 26 tolkes i samsvar med § 22. I så fall er det tilstrekkelig at offentlig skifte er begjært eller privat skifte ”blir sett i verk”, for at lengstlevende skal motta arv.

Det kan da spørres hva som menes med ”sett i verk”. En naturlig språklig forståelse av ordlyden tyder på at gjenlevende må ha foretatt seg noe for å sette i gang skiftet. Siden det ikke er nærmere definert, må det være tilstrekkelig at gjenlevende meddeler at hun ønsker å skifte. Dette må ved privat skifte, være tilsvarende begjæring om offentlig skifte.

Asland påpeker at når det er tilstrekkelig at begjæring er fremsatt, strider dette med begrunnelsen for lengstlevendes arverett. Lengstlevende får jo ingen glede av arven, det er kun hennes arvinger som får ”en tilfeldig fordel”. Etter hans mening er dette et sterkt moment for at boet faktisk må være skiftet før lengstlevendes død. Gjenlevende kan på den måten ikke vente til det lengste med å begjære skifte, bare for at hennes arvinger skal motta en større del av boet. Dersom gjenlevende begjærer skifte på dødsleiet, kan allikevel dette bøtes på ved å anse begjæringen som en dødsdisposisjon, jf. ovenfor. Dermed bør begjæring om skifte allikevel være tilstrekkelig.⁸⁷

Konklusjonen må være at dersom gjenlevendes begjæring anses som en dødsdisposisjon, foretas skifte som etter hun var død, men hvis begjæringen faktisk er en livsdisposisjon, må hun/hennes arvinger motta arv.

---

⁸⁷ Asland (2008) s. 416-417

7.3.3 Hvilket grunnbeløp skal legges til grunn for beregningen av minstearven?

Hvis det er livsarvinger etter arvelateren, har ektefellen krav på en fjerdedel av arven, men minst 4 G, jf. al. § 6 første ledd. Dersom arvelaterens nærmeste arvinger er i andre arvegangsklasse, har ektefellen krav på halvparten av arven, men minst 6 G. Dersom det verken er arvinger i første eller andre arvegangsklasse, arver ektefellen alt. Hun vil da normalt ikke sitte i uskifte, jf. ovenfor i punkt 2.2.2. Ektefellen har krav på den summen som er størst av hhv. en fjerdedel og 4 G, eller halvparten og 6 G. Det er arven som er definert i grunnbeløp (G) som kalles ektefellens minstearv.

I følge første ledd, andre punktum skal ektefellen ha minst 4 ganger grunnbeløpet ”i folketrygda ved dødsfallet”. Ordlyden tyder på det er grunnbeløpet på førstavdødes dødstidspunkt som skal legges til grunn. Det er også presisert i forarbeidene at det innføres en minstearv ”knyttet til folketrygdens grunnbeløp på dødsfallstidspunktet”⁸⁸.

Dette har imidlertid vært diskutert i teorien. Hambro argumenterer for at det er grunnbeløpet ved skiftetidspunktet som må være avgjørende – ikke førstavdødes dødstidspunkt. Han antyder at man ved fastsettelsen av reglene ikke har tenkt på at uskiftet kan vare i mange år, og at formålet med minstearven er å:

”sikre gjenlevende et minimum av eksistensmidler. Om uskifte varer i ti år, har gjenlevende ved skifte rett til å arve en brøk av boet etter verdiene når skifte finner sted, og grunnbeløpet bør også baseres på dagens verdier og ikke et grunnbeløp fra ti år tilbake.”⁸⁹

Videre mener både han og Asland at situasjonen er klar siden al. § 22 bestemmer at arven etter førstavdøde ikke er falt før ved skiftetidspunktet.⁹⁰ Dermed må dette tidspunktet legges til grunn ved beregningen av arven. Asland bemerker at dette også er inntatt i et rundskriv fra Justisdepartementet om dødsboskifte, og lagt til grunn i en dom fra Hålogaland lagmannsrett.⁹¹

---

⁸⁸ Ot.prp.nr 46 (1989-1990) s. 26

⁸⁹ Hambro (2006) s. 274

⁹⁰ Hambro (2007) s. 164

⁹¹ Asland (2008) s. 429 med videre henvisninger

Det syntes etter dette å være enighet om at skiftetidspunktet er avgjørende.⁹² Dette gjelder i hvert fall for uskiftebo som er stiftet i kraft av lov eller ektepakt. Hvor det uskiftede bo er oppstått som følge av samtykke fra arvinger, mener flere forfattere at arven anses falt allerede på førstavdødes dødstidspunkt.⁹³ Det blir da vanskeligere å begrunne standpunktet om at grunnbeløpet på skiftetidspunktet skal legges til grunn. Hambro påpeker at man ikke kan operere med forskjellige grunnbeløp hvis gjenlevende sitter i uskifte med både felles livsarvinger og særkullsbarn. Derfor må grunnbeløpet på skiftetidspunktet legges til grunn i begge tilfeller.⁹⁴

---

⁹² Holmøy (2001) s. 517

⁹³ Jf. også Unneberg (2009) s. 555, Hambro (2006) s. 44, 123, Lødrup (1999) s. 372

⁹⁴ Hambro (2006) s. 274

8 Det er gjennomført delvis arveoppgjør etter førstavdøde

Dersom det er gjennomført delvis arveoppgjør etter førstavdøde, skal dette tas hensyn til ved skiftet, jf. al. § 26 tredje ledd. De gjenværende loddeierne skal verken tape eller tjene på at en arving har fått arveoppgjør.⁹⁵ Dette gjelder uavhengig av om boet består av felleseie og/eller særeiemidler. Videre gjelder det både når det er gjennomført delvis skifte ved førstavdødes død (§§ 10, 11, 12 og 13 annet ledd i.f.) og når det er gitt delvis arveoppgjør under uskiftet (§§ 21, 23 i.f. og 24).⁹⁶

8.1 Skal man beregne arv til lengstlevende ektefelle når man foretar delvis skifte?

Det første spørsmålet som må løses, er om det skal beregnes arv til gjenlevende ved delvis arveoppgjør. Gjenlevende har som kjent ikke krav på arv dersom det skiftes etter hennes død. Hvis hun skifter i live har hun derimot krav på arv. I ot.prp. nr. 36 uttales det:

”Også for dette spesielle spørsmål antas den prinsipielt riktigste løsning å være at en utskiftning i gjenlevende ektefelles levende live utløser en arverett i den utskiftede del som – i likhet med ektefellens boslodd – forrykker anpartsforholdet i boet mellom gjenlevende ektefelle og livsarvingene i det gjenværende bo på en slik måte at det får betydning på skifte etter gjenlevende ektefelles død.”⁹⁷

Denne løsningen legges også til grunn i litteraturen.⁹⁸

---

⁹⁵ Asland (2008) s. 456

⁹⁶ Jf. Hambro (2007) s. 179

⁹⁷ Ot.prp.nr 36 s. 133

⁹⁸ Hambro (2007) s. 181, Asland (2008) s. 456, Lødrup (1999) s. 370, Andreassen (1976) s. 152, Unneberg (1990) s. 387-394

8.2 Regneeksempler

Temaet har vært grundig behandlet i teorien, og flere forfattere har satt opp regnestykker⁹⁹. Jeg har tatt utgangspunkt i den juridiske teorien, men også uttrykt løsningene i diagram, da jeg mener dette gjør det lettere for leseren å følge med.

I de følgende eksempler benytter jeg samme utgangspunkt som ovenfor i punkt 5, 6 og 7: Ektefellene Jon og Kari har to felles barn (A og B). I tillegg har Jon sønnen X og Kari datteren Y. Jon dør først, og Kari sitter i uskiftet bo.

8.2.1 Ektefellene har kun felleseie

X gir ikke samtykke til at Kari kan sitte i uskifte, og krever arv straks

Hvis førstaveddes særkullsbarn ikke gir samtykke, kan lengstlevende fremdeles sitte i uskifte med resten av boet, jf. al. § 12. Her gjennomgås situasjonen at lengstlevende skifter en del av boet før uskifte etableres.

På tidspunktet for Jons død er ektefellenes samlede formue 4.000.000. Karis del av formuen er $\frac{1}{2}$ som boslodd, og $\frac{1}{4}$ av Jons boslodd som ektefellearv. Karis krav er altså på $\frac{5}{8}$ av det totale boet, hvilket går inn i uskifteboet.

X skal ha $\frac{1}{3}$ av de resterende $\frac{3}{4}$ av Jons bo. Han får altså $\frac{1}{4}$ av Jons bo, eller $\frac{1}{8}$ av det totale bo. X får utbetalt 500.000.

A og Bs krav på $\frac{1}{8}$ av det totale boet hver går inn i uskifteboet.

Ved utdelingen:

Karis boslodd	Jons boslodd
$\frac{1}{8} = 500.000$	$\frac{1}{8} = 500.000$ Utbetales til X
$\frac{1}{8} = 500.000$	← ektefellearv $\frac{1}{8} = 500.000$
$\frac{1}{8} = 500.000$	$\frac{1}{8} = 500.000$ Skal senere tilfalle A
$\frac{1}{8} = 500.000$	$\frac{1}{8} = 500.000$ Skal senere tilfalle B

---

⁹⁹ Hambro (2007) s. 181-184, Asland (2008) s. 456-460, Lødrup (1999) s. 370-371

Etter utbetalingen er brøkene forrykket. Det må dermed regnes ut nye brøker som skal legges til grunn på det senere skiftet. Igjen i uskifteboet er det $\frac{7}{8}$, hvorav Kari skal overta $\frac{4}{8}$ som boslodd. Vi må dermed finne ut hvor mye dette utgjør i den nye brøken.

Asland uttrykker regnestykket på denne måten: $\frac{4}{8} = x \cdot \frac{7}{8}$; $4 = 7x$; $x = \frac{4}{7}$.¹⁰⁰ På samme måte regnes de andre brøkene ut.

Med et diagram kan hele regnestykket uttrykkes slik:

Etter utdelingen:

Karis boslodd	Jons boslodd
$\frac{1}{7} = 500.000$	Xs arv er utbetalt
$\frac{1}{7} = 500.000$	← ektefellearv $\frac{1}{7} = 500.000$
$\frac{1}{7} = 500.000$	$\frac{1}{7} = 500.000$ Skal senere tilfalle A
$\frac{1}{7} = 500.000$	$\frac{1}{7} = 500.000$ Skal senere tilfalle B

Dersom ektefellen *skifter i live* skal hun ha $\frac{4}{7}$ som boslodd, og $\frac{1}{7}$ som arvelodd. Til sammen altså $\frac{5}{7}$. A og B skal hver motta $\frac{1}{7}$ av uskifteboet. Forutsetter vi at formuen i uskifteboet er den samme, blir resultatet at Kari mottar 2.500.000. A og B mottar 500.000 hver.

Dersom boet blir *skiftet etter hennes død* er det uenighet mellom forfatterne hvorvidt det skal beregnes arv av den skiftede del. Hambro og Lødrup¹⁰¹ mener det må beregnes arv av den utskiftede del, og at dette skal legges til lengstlevendes boslodd. Hambro skriver:

”Denne arverett blir da $\frac{1}{4}$ av $\frac{1}{3}$ av avdødes boslodd eller $\frac{1}{12}$ av boslodd. Bosloddet var 300 000, dvs. $\frac{4}{7}$ av det gjenværende boet. Arveretten i den tidligere utskiftede del utgjør da $\frac{1}{21}$ av det gjenværende bo. Arven etter lengstlevende blir $\frac{4}{7}$ pluss $\frac{1}{21}$, til sammen $\frac{13}{21}$.”¹⁰²

Også i Hambros eksempel hadde avdøde tre arvinger, hvorav en var utløst. Benytter vi hans fremgangsmåte, og forutsetter at formuen i boet er den samme som ovenfor, blir fordelingen slik:

¹⁰⁰ Asland (2008) s. 457

¹⁰¹ Lødrup (1999) s. 371

¹⁰² Jf. Hambro (2007) s. 182, Asland (2008) s. 458

Karis arvinger, Y, A og B, deler 13/21 av boet likt. De får altså 722.222 hver i arv etter Kari.

Jons arvinger som ikke har fått oppgjør, A og B, deler 8/21 av boet likt. De får 666.667 hver i arv etter Jon.

Unneberg¹⁰³ og Asland tar til orde for at det ikke skal beregnes arv til gjenlevende av den utskiftede del. De sier at en av de mest grunnleggende forandringene ved arveloven av 1972 var at det ikke skulle beregnes arv til gjenlevende ved skifte etter hennes død. Grunnen til dette var at hun ikke selv ville få glede av arven. Dette må da også gjelde arv basert på den utskiftede del. I tillegg påpeker de at det var et mål med arveloven 1972 å gjøre skifteoppgjøret så enkelt som mulig. Skifteoppgjøret forenkles uten tvil hvis det ikke beregnes arv av den utskiftede del. Til sist påpeker Asland at alt gjenlevende erverver går inn i uskifteboet, jf. al. § 17 første ledd. Det er ingen grunn til at dette ikke skal gjelde for denne ektefellearven.¹⁰⁴

Asland og Unnebergs standpunkt er fornuftige, særlig om man ser hvor kompliserte regnestykkene blir om gjenlevende sitter i uskifte med særeie (se nedenfor for eksempel), men også for meg ligger den ”prinsipielt riktige løsningen” nærmest. Når gjenlevende faktisk har skiftet en del av boet i live, bør det beregnes arv til henne av denne del, selv om det kun er hennes arvinger som får nytte av det.

Det blir også et spørsmål om den utskiftede arvingen skal motta noe mer på det endelige skiftet. De fleste forfattere svarer nei på dette spørsmålet.¹⁰⁵ Det begrunnes med at arvingen har fått det han har krav på, etter skifte i levende live. Videre begrunnes det av reelle hensyn: De som venter med å kreve arv har risikoen for at uskifteboet minker, men må også få premien hvis uskifteboet øker.

---

¹⁰³ Unneberg (1990) s. 392-393

¹⁰⁴ Asland (2008) s. 459

¹⁰⁵ Unneberg (1990) s. 395, Asland (2008) s. 460

A får også oppgjør etter Jon mens uskiftet består

Etter al. § 21 kan gjenlevende gi fullt eller delvis arveoppgjør til en arving hvis de andre samtykker. Forutsatt at B samtykker, kan altså A få utbetalt sin fars arv, og en ny del av boet skiftes. Hvis dette gjøres, forrykkes brøkene på nytt. Benytter vi det samme skjemaet, og legger til grunn at uskifteboet verken har minket eller vokst, blir det seende slik ut:

Karis boslodd	Jons boslodd
$1/6 = 500.000$	Xs arv er utbetalt
$1/6 = 500.000$	← ektefellearv $1/6 = 500.000$
$1/6 = 500.000$	As arv er utbetalt
$1/6 = 500.000$	$1/6 = 500.000$ Skal senere tilfalle B

Ved et *skifte i live* blir fordelingen slik:

Kari får $5/6$, til sammen 2.500.000. B får $1/6$; 500.000.

Ved et *skifte etter lengstlevendes død* blir fordelingen slik:

Kari har krav på $1/4$ i arv av $2/3$ av Jons opprinnelige del ($4/7$).

Karis arvelodd etter Jon: $1/4 * 2/3 * 4/7 = 8/84 = 2/21$

Til sammen skal Karis arvinger ha: $4/6 + 2/21 = 28/42 + 4/42 = 32/42 = 16/21$

Jons arvinger skal ha $5/21$.

8.2.2 Ektefellene har helt eller delvis særeie

Utrekningene blir her de samme som over, men ektefellenes formuer må først fastlegges, slik som beskrevet ovenfor i punkt 6. For at regnestykket skal bli så enkelt som mulig forutsetter jeg at boets nettoverdi er 3.000.000.

Jon hadde 1.000.000 ($1/3$) i særeie, og ektefellene hadde 2.000.000 ($2/3$) i felleseie. Ektefellene har skrevet ektepakt om at Kari kan sitte i uskifte med Jons særeie. Det er for øvrig ikke opprettet avtaler med arvingene om at ektefellene kan sitte i uskifte. Når Jon dør samtykker ikke X til at Kari kan sitte i uskifte.

Karis del av formuen er $\frac{1}{3}$ som boslodd og $\frac{1}{4}$ av Jons boslodd ($\frac{2}{3}$), altså $\frac{1}{6}$ av det totale boet, som ektefellearv. Både Karis og Jons arvingers del av boet er dermed $\frac{1}{2}$.

X skal løses ut med $\frac{1}{3}$ av den $\frac{1}{2}$ som utgjør Jons del av boet. Dette blir $\frac{1}{6}$. X får dermed utbetalt 500.000.

Uttrykt med diagram blir fordelingen slik:

Karis boslodd	Jons boslodd
$\frac{1}{6} = 500.000$	$\frac{1}{6} = 500.000$ Utbetales til X
$\frac{1}{6} = 500.000$	$\frac{1}{6} = 500.000$ Skal senere tilfalle A
	$\frac{1}{6} = 500.000$ Skal senere tilfalle B
	← ektefellearv $\frac{1}{6} = 500.000$

Brøkene forrykkes nå. Uttrykt i diagram ser forholdet slik ut:

Karis boslodd	Jons boslodd
$\frac{1}{5} = 500.000$	Xs arv er utbetalt
$\frac{1}{5} = 500.000$	$\frac{1}{5} = 500.000$
	$\frac{1}{5} = 500.000$
	← ektefellearv $\frac{1}{5} = 500.000$

Karis boslodd er nå: $\frac{2}{5}$. Jons del av boet er $\frac{3}{5}$.

Ved *skifte i live* blir fordelingen slik:

Kari får $\frac{3}{5}$, til sammen 1.500.000.

Jons arvinger får til sammen $\frac{2}{5}$, 1.000.000.

Ved et *skifte etter lengstlevendes død* blir fordelingen slik:

Kari har krav på $\frac{1}{4}$ i arv av $\frac{1}{3}$ av Jons opprinnelige del ($\frac{2}{3}$).

Karis arvelodd etter Jon: $\frac{1}{4} * \frac{1}{3} * \frac{2}{3} = \frac{2}{36} = \frac{1}{18}$

Til sammen skal Karis arvinger ha: $\frac{2}{5} + \frac{1}{18} = \frac{36}{90} + \frac{5}{90} = \frac{41}{90}$

Jons arvinger skal ha $\frac{49}{90}$.

8.3 Forholdet mellom arveoppgjør etter § 21 og gave etter § 19

Det vil føre for langt å gå inn på vilkårene i arveloven § 19. Allikevel må det kort defineres hvilke disposisjoner som faller inn under gaver etter § 19, og arveoppgjør etter § 21. Dette har betydning i forhold til andelsforholdet i uskifteboet, herunder hvordan fordelingen blir på skiftet (se punkt 8.2), og for hva gjenlevende kan rå over i testament (punkt 5.2.2). Er det kun utbetalt en gave, er andelsforholdene uforandret, men de øvrige arvinger kan eventuelt kreve omstøtelse etter § 19 andre ledd. Er det gjennomført arveoppgjør, blir andelsforholdet forrykket.

I følge § 21 kan gjenlevende kun gi en av arvingene i uskifteboet fullt eller delvis arveoppgjør, hvis de andre får like mye, eller samtykker. Etter § 19 første ledd (tolket motsetningsvis) kan gjenlevende gi gaver som ikke er fast eiendom, og ”ikke står i mishøve til formuen i buet”. Det kan reises spørsmål om disposisjonen er en gave etter § 19 eller et delvis arveoppgjør. Det har vært lagt til grunn at selv om en disposisjon regnes som en gave, kan det også være et arveforskudd.¹⁰⁶

Unneberg uttaler: ”Som utgangspunkt bør det være en presumsjon for at en betydelig gave gitt til en av arvingene anses som delvis arveoppgjør.”¹⁰⁷ Hambro tar samme standpunkt: ”alle gaver som ytes til en arving utover helt kurante gaver, betraktes som helt eller delvis arveoppgjør.”¹⁰⁸ For å finne ut hva som betegnes som ”kurante gaver”, må man blant annet vurdere gjenlevendes motiv med gaven, foranledningen til gaven og hva gaven består av.

Gavens størrelse må selvsagt vurderes. Der det er gitt flere gaver til én arving, må disse kunne regnes under ett.¹⁰⁹ Det kan også vurderes hvilke andre disposisjoner som er foretatt i uskifteperioden. Hålogaland lagmannsrett avgjorde i 2010 en sak om omstøtelse, og uttalte at i forhold til gavens størrelse måtte også tidligere utdelinger tas i betraktning. Selv om gaven utgjorde 90 % av boets verdi på gavetidspunktet, utgjorde

---

¹⁰⁶ LA-2003-1126, Rt.2006.776

¹⁰⁷ Unneberg (2008) s. 368

¹⁰⁸ Hambro (2007) s. 141, jf. også Lødrup (1999) s. 361

¹⁰⁹ Hambro (2007) s. 142

den kun 12 % av boet når tidligere utdelinger ble regnet med. Derfor fant lagmannsretten at det ikke var grunnlag for omstøtelse.¹¹⁰ Det syntes naturlig at man kan legge samme beregningsmetode til grunn i våre tilfeller, slik at selv om gaven er stor i forhold til boets størrelse på utdelingstidspunktet, er ikke dette et avgjørende moment for at det skal regnes som arveoppgjør etter § 21. Videre kan det lettere aksepteres at disposisjoner som er foranlediget av en begivenhet (eks. bryllup, konfirmasjon eller fødselsdag) blir regnet som en gave, enn en disposisjon uten en slik foranledning.

Hva som har vært gjenlevendes motiv med gaven, tillegges også vekt i vurderingen. I LA-2003-1126 ble gaven regnet for å være ikke ubetydelig, men retten la ”avgjørende vekt på det motiv partenes mor hadde for å betale tilbake rentene.” Dermed ble ikke gaven regnet som arveoppgjør. Hvis gjenlevende har egne interesser i å berike akkurat denne arvingen, vil det også bli vektlagt. Eksempelvis om arvingen bidrar til at gjenlevende kan fortsette å bo hjemme.¹¹¹

---

¹¹⁰ LH-2010-103534

¹¹¹ Eks. LB-1999-349

9 Vederlagskrav fører til en annen fordeling

9.1 Arvingenes krav på vederlag

I visse tilfeller kan førstavdødes arvinger ha krav på vederlag på grunn av disposisjoner gjenlevende har gjort i uskifteperioden, jf. al. § 27.

9.1.1 Vilkåret i første ledd første punktum

Arvingene kan kreve vederlag hvis uskifteboet har ”minka vesentlig” fordi gjenlevende har ”vanstyrt sine økonomiske saker, misbrukt retten til å rå over uskiftebuet, eller bore seg misleg åt på anna vis”, jf. § 27 første ledd, første setning. Bestemmelsen må ses i sammenheng med gjenlevendes råderett etter § 18 første ledd.

Uskifteboet må ha minket ”vesentlig”

Det er strengere krav til formuens reduksjon etter § 27 første ledd (jf. ”vesentlig”) enn etter andre ledd (jf. kun ”minker”). Vilkåret kan sammenlignes med el. § 63 andre ledd, hvor vederlag kan kreves hvis en ektefelle under ekteskapet har ”vesentlig svekket delingsgrunnlaget”.

Det er ikke en fast prosentvis reduksjon som gir krav på vederlag, det må også vurderes *hvor stor summen* i seg selv er. Hambro nevner at en 20 % reduksjon av et bo på 10 millioner lettere kan anses som ”vesentlig reduksjon” enn en 20 % reduksjon av et bo på 1 million.¹¹²

Videre vil *gjenlevendes inntekter* være et moment. Dersom gjenlevende selv har små inntekter, vil det være forståelig at hun forbruker uskifteboet. Motsatt dersom hun selv har store inntekter, og allikevel forbruker uskifteboet.

Reduksjonen må være en konsekvens av gjenlevendes kritikkverdige atferd

De to vilkårene er kumulative. Hambro påpeker at dersom atferden er svært kritikkverdig, vil det kunne gi krav på vederlag selv om reduksjonen i seg selv ikke er

---

¹¹² Hambro (2007) s. 186

så stor.¹¹³ Også vilkåret om kritikkverdig atferd kan sammenlignes med vederlagskrav etter el. § 63 andre ledd, hvor det kreves at ektefellen har svekket delingsgrunnlaget på en ”utilbørlig måte”. Al. § 27 avløste uskifteloven 1927 § 8.¹¹⁴ Avgjørelser basert på denne kan dermed også ha betydning. I RG.1959.748 (Eidsivating) ble det uttalt at man måtte se gjenlevendes opptreden ”under en videre synsvinkel og i relasjon til hans bestyrelse av uskifteboet i det hele.”¹¹⁵ Selv om en disposisjon isolert sett gir grunnlag for vederlag, er det ikke sikkert vilkåret er oppfylt om du ser hele uskifteperioden under ett.

Når det gjelder ”vanstyrt sine økonomiske saker” antyder det at gjenlevende har en viss økonomisk forpliktelse når hun overtar boet i uskifte. I Lovdatas database finnes det kun en dom hvor gjenlevende har blitt dømt til å betale vederlag etter § 27. I dommen inntatt i RG.1976.463 (Frostating) hadde gjenlevende forbrukt over halvparten av uskifteboet i løpet av en periode på to år. Hun kunne ikke redegjøre for hva hun hadde brukt mesteparten av pengene til. Lagmannsretten mente at hun hadde ”vanstyrt sine økonomiske saker”, og tilkjente arvingene vederlag.¹¹⁶

”Misbrukt retten til å rå over uskiftebuet” kan være tilfellet hvis gjenlevende har gjort disposisjoner i uskifteperioden, som også kunne vært angrepet etter andre rettsregler. I forhold til de øvrige regler i arvelovgivningen, må § 27 særlig ses i sammenheng med §§ 19 og 24. Dersom gjenlevende har ytt en gave i strid med § 19 kan denne normalt omstøtes. Det kan imidlertid tenkes at gaven ikke oppdages før uskifteboet skal skiftes, og da kan vederlag være aktuelt. Etter § 24 andre ledd kan en uskiftearving kreve skifte av boet hvis gjenlevende ”fer misleg åt så buet minskar unødig eller blir utsett for vesentleg minking”. Slike disposisjoner kan også gi grunnlag for vederlag etter § 27.

Disposisjoner som rammes av § 24 kan også gå under alternativet ”bore seg misleg åt på anna vis”, da dette samsvarer med ordlyden i § 24 andre ledd.

---

¹¹³ Hambro (2007) s. 187

¹¹⁴ Ot.prp.nr 36 (1968-1969) s. 156

¹¹⁵ Jf. RG 1959 748 (Eidsivating) (side 750)

¹¹⁶ Jf. RG 1976 463 (Frostating) (side 468)

9.1.2 Vilkårene i andre ledd

Etter andre ledd er det krav om at uskifteboet har minket fordi gjenlevende bruker midler på å forøke formue utenfor uskifteboet, eller ”til å vinne rettar eller ting som etter sitt slag er unntatt frå skifte”. Bestemmelsen samsvarer med el. § 63 første ledd, første punktum. Det er her ikke krav om kritikkverdig atferd. Det er således ingen parallell til al. § 24 om at uskiftearvingene kan kreve skifte av boet. Reglene har mer form som en erstatningsregel; midler som er tatt ut av uskifteboet for å berike særeiemidler bør kunne betales tilbake ved skiftet.¹¹⁷

Som nevnt er det her ingen krav til at uskifteboet har minket ”vesentlig”. Det er beløpet uskifteboet er *redusert* med som er gjenstand for vederlag, ikke *økningen* i formuen utenfor uskifteboet (selv om dette noen ganger kan være samsvarende).¹¹⁸ Imidlertid er det krav om at reduksjonen av uskifteboet må ha en sammenheng med økningen i formuen utenfor uskifteboet. Med ”rettar eller ting som etter sitt slag er unntatt frå skifte” menes rettigheter etter § 17 andre ledd.¹¹⁹

Grunnlag for vederlag etter andre ledd kan for eksempel være at gjenlevende benytter uskiftemidler til å påkoste en hytte som er hennes særeie. Selv om § 27 bruker uttrykket ”minkar uskiftebuet”, må vilkåret også være oppfylt hvis gjenlevende bruker løpende inntekter til å forøke eget særeie, og således tærer på uskifteboet for sine leveomkostninger.¹²⁰ Dette er tilfellet etter el. § 63, og rimelighetshensyn tilsier at også § 27 bør tolkes slik.

For tilfeller der gjenlevende har utgifter til å skaffe seg pensjon eller livrente, kan arvingene kun kreve vederlag når det er ”rimeleg etter ektemakanes kår og etter omstenda elles”, jf. § 27 andre ledd, andre punktum. Det kan her trekkes parallell til el. § 63 første ledd andre punktum, hvor det heter at det skal ytes vederlag ”i den

---

¹¹⁷ Se også Asland (2008) s. 469

¹¹⁸ Jf. Asland (2008) s. 469

¹¹⁹ Hambro (2007) s. 190

¹²⁰ Hambro (2007) s. 190, Asland (2008) s. 470

utstrekning utgiftene overstiger det som må anses som rimelig.” Det uttales i Holmøy/Lødrup at det skal ganske mye til for at det skal ytes vederlag i slike tilfeller. I vurderingen må det tas hensyn til begge ektefellenes forhold og ektefellens innsats under ekteskapet.¹²¹

9.1.3 Kan krav om vederlag kun gjøres gjeldende ved livstidsskifte?

Etter tidligere rett var arvingenes vederlagskrav begrenset til tilfeller der uskifteboet ble skiftet mens lengstlevende var i live.¹²² Det er ingen bestemmelser i arveloven av 1972, som tyder på at rettstilstanden skulle endres. Asland hevder imidlertid at forarbeidene legger til grunn at vederlagskrav kan fremsettes etter lengstlevendes død, og underbygger det med dette sitatet: ”Har de ikke krav på halvdelen, f.eks. på grunn av gjenlevende ektefelles eget arvekrav, må vederlagskravet fastsettes under hensyn til dette.”¹²³ Det tyder på at det alminnelige vil være at førstavdødes arvinger har krav på halvdelen, hvilket de normalt vil ved et skifte etter lengstlevendes død.

Også andre forfattere mener vederlagskrav må kunne gjøres gjeldende ved skifte etter lengstlevendes død. Hambro begrunner dette med at dersom førstavdødes arvinger visste om lengstlevendes disposisjoner kunne de ofte krevet skifte etter al. § 24 andre ledd, og da krevet vederlag etter al. § 27. Det er ikke grunn til at deres rett skal være avskåret kun fordi de er uvitende om disposisjonene.¹²⁴ Også Lødrup, Asland og Unneberg er av samme oppfatning.¹²⁵ Lødrup uttaler blant annet:

”Har for eksempel lengstlevende hatt særeie utenom uskifteboet og bevisst tatt sikte på å øke dette på uskifteboets bekostning med tanke på å tilgodese sine arvinger best mulig, bør denne illojalitet lede til at midler på skiftet etter hans død tilbakeføres uskifteboet.”¹²⁶

---

¹²¹ Holmøy (2001) s. 435-436

¹²² Jf. RG 1959 748 (Eidsivating) (side 750)

¹²³ Asland (2008) s. 464, jf. Ot.prp.nr 36 (1968-69) s. 156

¹²⁴ Hambro (2007) s. 191, Hambro (2006) s. 284

¹²⁵ Lødrup (1999) s. 368, Asland (2008) s. 465, Unneberg (1997) s. 253

¹²⁶ Lødrup (1999) s. 368

9.1.4 Hvordan blir selve beregningene?

Etter både første og andre ledd kan arvingene kreve vederlag fra boet etter kreditorene har fått dekning for sine krav, jf. andre ledd, første punktum i.f., jf. første ledd.¹²⁷

I utgangspunktet skal vederlaget utbetales av den del av uskifteboet som skal fordeles.¹²⁸ Gjenlevende har jo brukt av både sin egen og førstavdødes del til forøkelsene, vederlaget må derfor trekkes fra i det samlede boet. Dette medfører at vederlagskrav ikke kan oppfylles av midler som gjenlevende har ervervet etter at retten til uskifte opphørte. Dersom gjenlevende kan ta ut midler forlods etter § 17 andre ledd, kan det heller ikke beregnes vederlagskrav i disse.¹²⁹

Dersom uskifteboet ikke strekker til, kan arvingene kreve vederlag fra ektefellens eventuelle særformue, jf. første ledd, andre punktum. Dette må ses i sammenheng med skifteloven § 90 om at særreie kan inndras når det er nødvendig etter bl.a. al. § 27 ved offentlig skiftebehandling.

Hvis det ikke er nok midler til vederlag på skiftetidspunktet, kan det ikke senere gjøres krav på resten, jf. al. § 27 tredje ledd. Det vil si at hvis ikke uskifteboet strekker til, og lengstlevende heller ikke har særreiemidler som dekker kravet, faller det resterende vederlagskravet bort. Slik er også løsningen for vederlag ved separasjon/skilsmiss, jf. el. § 63 fjerde ledd.

I følge forarbeidene behøver man ikke regne ut hver enkelt arvinges vederlagskrav hvis uskifteboet er stort nok til å betale:

”Man vil komme til det riktige resultatet dersom en ved beregningen av arvingenes samlede arvekrav, vederlagskravet innbefattet, til det beholdne bo legger et beløp som svarer til hva formuen er minsket med på grunn av ektefellens utilbørlige atferd.”¹³⁰

---

¹²⁷ Sml. el. § 63 tredje ledd

¹²⁸ Jf. også Hambro (1007) s. 186

¹²⁹ Jf. Hambro (2007) s. 189

¹³⁰ Ot.prp.nr 36 s. 156

Regneeksempel:

Kari sitter i uskifte med ektefellens felleseie; ved inngåelsen verdt 3.000.000. På skiftetidspunktet er det beholdne boet 2.000.000. Det er på det rene at Jons arvinger har et vederlagskrav på 1.000.000.

Ved skifte i live:

Det beholdne bo + vederlagskravet: $2.000.000 + 1.000.000 = 3.000.000$.

Jons arvinger har til sammen krav på $\frac{3}{4}$ av Jons del av dette: $1.500.000 \cdot \frac{3}{4} = 1.125.000$.

Kari får det resterende av uskifteboet: $2.000.000 - 1.125.000 = 875.000$

Ved skifte etter lengstlevendes død:

Det beholdne bo + vederlagskravet: $2.000.000 + 1.000.000 = 3.000.000$.

Jons arvinger har krav på halvparten: 1.500.000.

Karis arvinger får resten: $2.000.000 - 1.500.000 = 500.000$.

Dersom uskifteboet ikke er stort nok til å betale vederlaget, blir utregningen delvis den samme. Vi benytter samme eksempel som over, men vederlagskravet er nå i stedet 2.000.000, og det beholdne boet 1.000.000. Kari har benyttet de 2.000.000 til å forøke sitt særeie.

Jons arvinger får da utbetalt hele uskifteboet, og det resterende fra Karis særeiemidler.

9.2 Gjenlevendes krav på vederlag

Etter el. § 63 kan en ektefelle *kreve* vederlag fra den andre ektefelle når han har benyttet felleseiemidler til å forøke særeiemidler, eller til å ”erhverve eiendeler eller rettigheter som er unntatt fra deling etter § 61 bokstav c”, eller § 61 bokstav b hvis utgiftene ”overstiger det som må anses som rimelig”. Grunnlaget for vederlag er disposisjoner under ekteskapet. El. kapittel 12 gjelder ved sammensatt skifte, deriblant el. § 63 om vederlagskrav. Gjenlevende kan altså kreve vederlag fra førstavdødes arvinger ved skifte i live. Siden el. kap. 15 (og kap. 12) kun gjelder på sammensatt skifte, kan ikke

lengstlevende arvinger gjøre slikt vederlagskrav gjeldende, hvis det skiftes etter hennes død.¹³¹

Regneeksempel:

Under ekteskapet benyttet Jon 1.000.000 fra felleseiet til å pusse opp sin hytte som er hans særeie. Kari har dermed et vederlagskrav på 500.000. Bortsett fra Jons særeie på hytta er ektefellenes formue felleseie, verdt 2.000.000 ved Jons død. Kari sitter i uskifte med felleseiet. Når Kari ønsker å skifte ett år senere er uskifteboet (felleseiet) verdt 4.000.000. Dette deles likt, og Kari mottar så vederlagskrav og ektefellearv.

Jons boslodd er 2.000.000. Av dette har Kari krav på 500.000 som arv, og 500.000 som vederlag.

Kari mottar 3.000.000 fra uskifteboet.

Jons arvinger mottar 1.000.000.

Etter el. § 73 kan en ektefelle *tilkjennes* vederlag hvis hun i vesentlig grad har medvirket til å øke den andres særeie under ekteskapet. Også slikt vederlagskrav må kunne gjøres gjeldende av gjenlevende ved et livstidsskifte.¹³² Imidlertid er det retten som foretar vurderingen av om beløpet skal tilkjennes.¹³³ Lødrup /Holmøy antar at også lengstlevendes arvinger kan gjøre gjeldende vederlagskrav etter § 73:

”Da vederlagskrav i prinsippet må anses forfalt ved førstavedes død, må det – når lengstlevende deretter dør – også kunne gjøres gjeldende av dennes arvinger. Men det må få betydning ved den skjønnsmessige vurdering at det ikke er lengstlevende selv, men dennes arvinger som gjør krav gjeldende eller har trådt inn i kravet, ...”¹³⁴

Man kan også tenke seg at gjenlevende har krav på vederlag på grunn av forhold i uskifteperioden, hvis gjenlevende har benyttet midler utenfor uskifteboet til å forøke

---

¹³¹ Hambro (2007) s. 187

¹³² Holmøy (2001) s. 519, Hambro (2006) s. 126-127

¹³³ Holmøy (2001) s. 505

¹³⁴ Holmøy (2001) s. 499

uskifteboet. Per dags dato gir dette ikke rett til vederlag i Norge. I Danmark har de imidlertid lovfestet rett til vederlag i slike situasjoner.¹³⁵ Asland tar til orde for at arveloven skal endres slik at dette blir lovfestet også i Norge.¹³⁶

---

¹³⁵ Dal. § 30 stk. 3

¹³⁶ Asland (2008) s. 541

DEL III

10 Avsluttende bemerkninger

Om man kan trekke en konklusjon av oppgaven, må det være at uskifteinstituttet er komplisert og sammensatt, og dermed vanskelig å sette seg inn i. Dette har bakgrunn i at området reguleres av flere lover, som til dels virker lite koordinert. Videre virker ikke uskifteinstituttet å være tilpasset dagens samfunn. Bestemmelser som nok var ment å være unntaksregler, blir antagelig i dag anvendt i større grad enn påtenkt, særlig fordi flere ektefeller har særkullsbarn.

Det blir spennende å se utviklingen i uskifteinstituttet, i forhold til de nye regler om uskifte for samboere, samt om uskifteordninger i fremtiden vil bli løst i større grad ved testament eller avtale. Det er gledelig å se at Justisdepartementet har oppnevnt et lovutvalg som skal vurdere arveloven, med hensikt ”å lage en ny arvelov tilpasset utfordringene i dagens samfunn.” Både ektefellers arverett og uskiftereglene skal spesielt vurderes. Om uskiftereglene heter det blant annet at de ”bør ses over med tanke på forenkling og nordisk rettsenhet.” Utvalget skal levere sin utredning innen 1. juni 2013.¹³⁷

---

¹³⁷ http://www.regjeringen.no/upload/JD/Vedlegg/mandat_arvelov.pdf

11 Litteraturliste

11.1 Lover med forkortelser

1851	Lov om efterlevende Ægtefælles Adgang til at hense i uskiftet Bo m. V. (uskifteloven 1851) av 30. juli 1851
1927	Lov om uskiftet bo (uskifteloven 1927) av 4. juli 1927
1927	Lov om ektefellers formuesforhold (ektefelleloven 1927) av 20. mai 1927 nr. 1 (sitert fra Lovdata)
1930	Lov om skifte (skifteloven) av 21. februar 1930 (sitert fra Lovdata)
1964	Lov om avgift på arv og visse gaver (aal.) av 19. juni 1964 nr. 14 (sitert fra Lovdata)
1972	Lov om arv m.m. (al.) av 3. mars 1972 nr. 5 (sitert fra Lovdata)
1989	Lov om forsikringsavtaler (fal.) av 16. juni 1989 nr. 69 (sitert fra Lovdata)
1991	Lov om ekteskap (el.) av 4. juli 1991 nr. 47 (sitert fra Lovdata)
dal.	Lov 2007-06-06 nr. 515 Arveloven [Danmark] (sitert fra Karnov Danmark)

11.2 Lovforarbeider

Utkast til lov om arv.	Oslo 1962. (sitert fra Lovdata)
Innstilling til ny ekteskapslov – del II.	Oslo 1987. (sitert fra Lovdata)
Ot.prp.nr 36 (1968-1969)	Arv m.m. (sitert fra Lovdata)
Ot.prp.nr 46 (1989-1990)	Om lov om endringer i skifteloven m.m. (sitert fra Lovdata)
Ot.prp.nr 28 (1990-91)	Ekteskap (sitert fra Lovdata)

11.3 Rettsavgjørelser

Rt.1892.761 (sitert fra Lovdata)
Rt.1982.948 (sitert fra Lovdata)
Rt.1992.374 (sitert fra Lovdata)
Rt.2004.777 (sitert fra Lovdata)
Rt.2006.776 (sitert fra Lovdata)

RG.1959.748 (Eidsivating) (sitert fra Lovdata)
RG.1976.463 (Frostating) (sitert fra Lovdata)
LE-1996-367 (Eidsivating) (sitert fra Lovdata)
LB-1997-3372 (Borgarting) (sitert fra Lovdata)
LB-1999-349 (Borgarting) (sitert fra Lovdata)
LA-2003-1126 (Agder) (sitert fra Lovdata)
LH -2010-103534 (Hålogaland) (sitert fra Lovdata)
09-052885DBO-OBYF (Oslo byfogdembete)
TOBYF-2010-44839 (Oslo byfogdembete) (sitert fra Lovdata)

11.4 Litteratur

Andreassen (senere Skoghøy), Jens Edvin. *Arvelovens § 26 tredje ledd*. I: Jussens Venner. 1976 Bind XI, S.151-159.

Asland, John *Uskifte*. 1. utgave. Oslo, 2008

Frantzen, Torstein. *Kan ugjenkallelighet innfortolkes i et testament?*. I: Tidsskrift for rettsvitenskap. Årg. 109 (1996), S.85-122.

Hambro, Peter E. *Arveloven Kommentarutgave*. 4. utgave. Oslo, 2007

Hambro, Peter *Arveplanlegging og avtalt uskifte*. Oslo, 2006

Holmøy, Vera og Lødrup, Peter *Ekteskapsloven – og enkelte andre lover med kommentarer*. 2. utgave. Oslo, 2001

Lødrup, Peter *Arverett*. 4. utgave. Oslo, 1999

Lødrup, Peter og Sverdrup, Tone *Familieretten*. 5. utgave. Oslo, 2004

Unneberg, Inge *Avtaler om arv*. Tromsø, 2009

Unneberg, Inge *Arveretten med dødsboskifte*, Oslo, 1990

Unneberg, Inge. *Gjenlevende ektefelles råderett over uskifteboet*. I: Jussens Venner. 1997, S.209-263. (Sitert fra Lovdata)

Regjeringen. *Oppnevning av et utvalg for å revidere arveloven mv. (arvelovutvalget)*
http://www.regjeringen.no/upload/JD/Vedlegg/mandat_arvelov.pdf [Sitert 27.04.11]